

**DEVETI, DESETI I JEDANAESTI PERIODIČNI IZVJEŠTAJ BOSNE I
HERCEGOVINE O PRIMJENI MEĐUNARODNE KONVENCIJE O
ELIMINACIJI SVIH OBLIKA RASNE DISKRIMINACIJE (CERD)**

Sarajevo, mart 2013. godine

SADRŽAJ:**Str. br.**

Uvod	3.
Odgovor na preporuku broj 6.	4.
Odgovor na preporuku broj 7.	7.
Odgovor na preporuku broj 8.	8.
Odgovor na preporuku broj 9.	13.
Odgovor na preporuku broj 10.	17.
Odgovor na preporuku broj 11.	23.
Odgovor na preporuku broj 12.	25.
Odgovor na preporuku broj 13.	32.
Odgovor na preporuku broj 14.	34.
Odgovor na preporuku broj 15.	35.
Odgovor na preporuku broj 16.	38.
Odgovor na preporuku broj 17.	38.
Odgovor na preporuku broj 18.	38.
Zaključci	39.

POPIS SKRAĆENICA

SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
BD BiH	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
EU	Evropska unija
OUN	Organizacija ujedinjenih nacija
UN	Ujedinjene nacije
NVO	Nevladine organizacije

UVOD

Bosna i Hercegovina je sukcesijom (nakon disolucije SFRJ) preuzela Međunarodnu konvenciju o eliminaciji rasne i svih vidova diskriminacije u cjelosti (bez rezervi) i odredbe iste su inkorporirane u pravni sistem Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina (u daljem tekstu BiH), kao članica Organizacije ujedinjenih nacija i potpisnica Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (koja je stupila na snagu 16.07.1993.), 22.-23. februara 2005. godine, pred nadležnim komitetom UN-a uspješno je prezentovala Inicijalni izvještaj po Međunarodnoj konvenciji o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (koji se tretirao kao prvih šest izvještaja) da bi 7. i 8. periodični izvještaj o implementaciji pomenute konvencije bio prihvaćen i uspješno prezentovan pred nadležnim UN komitetom 2010. godine.

U zadanom roku 16. juli 2013. godine BiH je, na osnovu dostavljenih zaključnih razmatranja i preporuka UN komiteta za eliminaciju rasne diskriminacije i u skladu sa smjernicama Komiteta za pisanje dokumenta, sačinila deveti, deseti i jedanaesti periodični izvještaj (kao jedinstven dokument) o implementaciji Međunarodne konvencije o eliminaciji rasne i svih vidova diskriminacije.

Da podsjetimo da je BiH složena država koja se sastoji od dva entiteta Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu FBiH) i Republike Srpske (u daljem tekstu RS) i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu BD BiH) kao administrativne jedinice „sui generis“ karaktera, odnosno condominiuma.

Rasna diskriminacija, kao i drugi oblici diskriminacije, direktno se zabranjuje Ustavom BiH (i ustavima entiteta i Statutom BD BiH) i inkrimisana je kroz nekoliko obilježja krivičnih djela u okviru krivičnog zakonodavstva BiH, entiteta i BD BiH, što jasno izražava opredijeljenje vlasti u BiH za poštivanje ljudskih prava svih građana koji u njoj žive kao i stalno nastanjenih stranaca ili stranaca kojim je odobren privremeni boravak na teritoriji BiH uz uvažavanje principa tolerancije.

Opći principi Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije su ugrađeni i u Zakon o zabrani diskriminacije.

BiH provodi politiku eliminacije rasne diskriminacije kako kroz opći pravni okvir tako i kroz promociju, priznavanje i uživanje jednakog položaja za sve izraženo kroz zakonodavne, sudske, upravne i druge mjere; pravo na povratak i povrat imovine građana; organizovanje kulturnih djelatnosti i zabranu defamacije religija, poboljšanje položaja Roma, kao najbrojnije i najugroženije nacionalne manjine (od ukupno sedamnaest nacionalnih manjina taksativno pobrojanih u zakonu) u BiH.

ODGOVORI NA PREPORUKE MEĐUNARODNOG KOMITETA ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA RASNE DISKRIMINACIJE

Preporuka broj 6: Komitet preporučuje da se preduzmu odgovarajuće mjere i uspostave odgovarajući mehanizmi koji mogu osigurati efikasne metode prikupljanja podataka koji daju potpune i pouzdane razvrstane statističke podatke o etničkom sastavu stanovništva. Komitet poziva na svoju opštu preporuku 8 (19909 o samoopredjeljenju pripadnika rasnih i etničkih grupa, koje bi trebalo biti ostvareno, bez straha od posljedica. Država potpisnica se podstiče da traži tehničku saradnju sa UN-ovim Populacijskim fondom u tom pogledu.

Popis stanovništva najveće je statističko istraživanje jedne države kojim se prikupljaju, obrađuju i objavljuju podaci o stanovnicima, domaćinstvima/kućanstvima i stanovima. Cilj je svakog popisa ustanoviti broj stanovnika, ukupno za cijelu državu i po svim teritorijalnim nivoima: naseljima, općinama/gradovima i kantonima. Osim broja i prostornog rasporeda, popis stanovništva osigurava podatke o demografskim, etničkim, obrazovnim, ekonomskim, migracijskim i drugim obilježjima stanovništva, kao i o broju domaćinstava/kućanstava, porodicama i njihovim karakteristikama te podatke o stambenom fondu i njegovim karakteristikama.

Popis u BiH će se provesti na osnovu Zakona o popisu stanovništva u BiH 2013. godine, („Službeni glasnik BiH“ br. 10/12) od 07.02.2012 godine. Ovim zakonom utvrđen je sadržaj, priprema, organizacija i provođenje popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH u 2013. godini kao i obaveze državnih i drugih organa i organizacija uključenih u popis, obaveze i dužnosti davalaca popisnih podataka i osoba koje obavljaju poslove popisa, objavljivanje popisnih rezultata i finansiranje popisa.

Popis će se provesti u periodu od 1. do 15. oktobra 2013. godine, prema stanju na dan 30. septembra 2013. godine u 24,00 sata (ponoć), što se smatra referentnim datumom popisa.

Popis je najpouzdaniji izvor podataka o stanovništvu, kućanstvima, obiteljima i stanovima. Ti su podaci nužni za provedbu raznih gospodarskih i socijalnih razvojnih politika te znanstvenih istraživanja.

Popis organiziraju i provode statističke institucije u BiH: Agencija, Federalni zavod za statistiku i Republički zavod za statistiku RS u saradnji s administrativnim organima i organizacijama BiH, nadležnim entitetskim administrativnim organima i organizacijama, nadležnim organima BD određenim Zakonom o popisu stanovništva domaćinstava i stanova u BiH 2013. godine i jedinice lokalne samouprave. Obaveze državnih, entitetskih i drugih organa i organizacija u pripremama, organiziranju i provođenju popisa regulirane su čl. 19. – čl. 27, Zakona o popisu stanovništva domaćinstava i stanova u BiH 2013. godine

Federalna uprava za geodetske poslove i Republička uprava za geodetske i imovinskopravne poslove RS-a, Odjel za javni registar Vlade BD BiH, u saradnji s organima lokalne uprave, treba da završe tehničku dokumentaciju koja je potrebna za provođenje popisa do 1.3.2013. godine. Podaci sadržani u tehničkoj dokumentaciji omogućavaju organiziranje popisa, a sadrže i posebne kartografske preglede i opise koji omogućavaju svakom popisivaču orijentaciju na terenu i pregled objekata koje treba obići.

Namjenska sredstva za finansiranje poslova i zadataka popisa osiguravaju se iz proračuna BiH, entiteta, BD BiH, međunarodnih donacija i drugih izvora, a plan finansiranja će posebnim sporazumom urediti ministri finansija BiH, entiteta i direktor Direkcije za finansije BD BiH, ili Fiskalno vijeće BiH. Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u BiH 2013. godine je u članku 39. predvidio minimalni budžet za POPIS koji iznosi 42.625.603 KM od čega:

- a) za 2012. godinu 10.494.461 KM,
- b) za 2013. godinu 31.364.836 KM
- c) za 2014. godinu 473.804 KM,
- d) za 2015. godinu 292.502 KM.

Nakon obavljenog probnog popisa stanovništva izvršit će se eventualna preraspodjela budžetskih sredstava prema budžetskim stavkama i godinama, a u okviru ukupno planiranog iznosa sredstava. Sredstva po godinama valoriziraju se svake godine za narednu godinu, a na osnovu podataka o kretanju potrošačkih cijena. Popis stanovništva je višegodišnji projekat i neutrošena sredstva planirana za popis stanovništva iz tekuće godine prenose se u narednu godinu. Budžet će se umanjiti, na godišnjem nivou, u slučaju da donatori osiguraju sredstva.

Učešće građana u Popisu 2013. je obavezno, što je naznačeno i u Zakonu o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013. (član 43.).

Jedno od osnovnih načela službene statistike podrazumijeva zaštitu i povjerljivost individualnih podataka. Popisivači i sve druge osobe koje obavljaju poslove u vezi s popisom dužni su da čuvaju trajno kao službenu tajnu sve podatke prikupljene od pojedinaca koji se odnose na njihove lične, porodične i imovinske prilike. Zaštita ličnih podataka osigurat će se u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka i Zakonom o statistici BiH.

Popisom će biti obuhvaćeni:

- a) državljani BiH s prebivalištem ili boravištem u BiH, bez obzira na to da li su u trenutku popisa prisutni u BiH ili su odsutni iz BiH,
- b) strani državljani s dozvolom za stalni ili privremeni boravak u BiH, bez obzira da li su u trenutku popisa u BiH ili nisu,
- c) osobe bez državljanstva,
- d) domaćinstva osoba iz tač. a), b) i c) i
- e) stanovi i druge stambene jedinice.

Popisom neće biti obuhvaćeni:

- a) diplomatsko-konzularno osoblje stranih diplomatskih i konzularnih predstavništava i predstavnici međunarodnih organizacija i tijela, kao i članovi njihovih porodica koji s njima borave u BiH,
- b) pripadnici stranog vojnog i policijskog osoblja, kao i članovi njihovih porodica koji s njima borave u BiH,
- c) stanovi koji su u vlasništvu drugih država

Popis diplomatskog osoblja i njihovih porodica, popis osoba u zatvorima i popis vojnog osoblja je regulisan čl. 32, čl. 33, i čl. 34. Zakona o popisu stanovništva u BiH 2013. godine, a Agencija, u saradnji s nadležnim ministarstvima iz člana 27. ovog zakona, donosi uputstva o načinu popisivanja osoba iz čl. 32., čl. 33. i čl.34. ovog zakona, kao i načinu dostavljanja tih dokumenata popisnim komisijama.

Popis osoba na privremenom radu i boravku u inozemstvu je regulisan regulisan čl. 40, čl. 41. i čl. 42. Zakona o popisu stanovništva u BiH 2013. godine.

Osoba obuhvaćena popisom dužna je na sva pitanja u popisnim obrascima tačno i potpuno odgovoriti. Lične podatke o odsutnim članovima domaćinstva starijim od 15 godina može dati samo punoljetni prisutni član domaćinstva, kojem su podaci najviše poznati, a o djeci do 15 godina podatke daje jedan od roditelja, usvojitelj ili staratelj. Ako popisivač u vrijeme popisivanja ne zatekne u stanu osobe obuhvaćene popisom, a podatke ne može da prikupi na način koji je predviđen u predhodnom stavu, ostavit će osobi pismeno obavještenje o dužnosti da dostavi podatke nadležnoj popisnoj komisiji do 15. oktobra 2013. godine. Obavještenje će sadržavati radno vrijeme i adresu nadležnog popisnog centra.

Popisivači i sve druge osobe koje obavljaju i učestvuju u poslovima u vezi s popisom dužni su blagovremeno i na propisan način obavljati poslove popisa.

Popisivači su dužni prilikom obavljanja svojih poslova dati na uvid svoje ovlaštenje osobama koje popisuju.

Što se tiče izjašnjavanja o nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti, u skladu Zakonu, svaki građanin ima pravo da se izjasni ili ne izjasni. Popisivač ne smije ni jednog momenta sugerirati niti ispitanika navoditi na bilo koji odgovor i dužan je upisati bilo koji odgovor koji dobije.

Popisni obrasci i metodološka uputstva štampani će se na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, latiničnim i ćiriličnim pismom. Odgovori u popisnim obrascima upisivati će se na bosanskom ili hrvatskom ili srpskom jeziku, latiničnim ili ćiriličnim pismom.

Zaštita manjina

Prije popisivanja, popisivač je dužan upozoriti pripadnike nacionalnih manjina da imaju pravo da dobiju na uvid ogledne primjerke popisnih obrazaca na jeziku i pismu svoje nacionalne manjine.

Prema trenutnoj procjeni i planu aktivnosti, pored zaposlenika statističkih institucija u BiH, na popisu stanovništva će raditi još oko 25.000 popisivača, 3.200 instruktora na terenu, 850 članova općinskih popisnih povjerenstava i 250 - 300 vanjskih saradnika na pripremi i obradi materijala.

Primarno opredjeljenje je za potrebe popisa angažirati nezaposlene osobe i studente putem studentskih, omladinskih i radničkih zadruga. Popisivači i sve druge osobe koje obavljaju i učestvuju u poslovima u vezi s popisom primit će naknadu za izvršene zadatke.

Poziv za osoblje (popisivače i instruktore) bit će javni uz definirane kriterije za odabir koje će definirati statističke institucije, a odabir osoblja će vršiti predstavnici lokalne samouprave.

Agencija i entitetski zavodi za statistiku utvrđuju popisne tabele i objavljuju rezultate popisa: a) preliminarne rezultate popisa u roku od 90 dana nakon završetka popisivanja i b) rezultate popisa određene jedinstvenim programom za obradu podataka u periodu od 1.7.2014. do 1. 7. 2016. godine.

Uništavanje popisne građe nastale u radu nadležnih organa i organizacija u BiH za poslove popisa obavlja Agencija u skladu sa Zakonom o arhivskoj građi i Arhivu BiH i podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog zakona.

Popis se razlikuje od popisa stanovništva iz 1991. godine zbog promjene u metodologiji kada je u pitanju ukupan broj stalno nastanjenog stanovništva, 1991. godine ukupno stanovništvo činile su i osobe koje su bile odsutne duže od 12 mjeseci.

U skladu sa Zakonom o popisu u BiH uspostavljena su sva rukovodna tijela na nivou BiH, entiteta i DB. Formirane su radne grupe iz različitih oblasti (Metodologija i organizacija, IT, Diseminacija, Kartografija, Budžet i finansiranje, Legislativa...) koje čine predstavnici statističkih institucija u BiH.

Osnovni popisni obrasci i metodološki dokumenti su finalizirani. U skladu sa Zakonom o popisu u BiH popisni obrasci će biti propisani na tri jezičke varijante i dva pisma koji se zvanično koriste u BiH. Ogledni primjerci popisnih obrazaca kao i metodološki dokumenti štampani će se na jezicima nacionalnih manjina prisutnih u BiH.

Sve nabavke koje se tiču probnog popisa ili popisa uključujući i štampanje obrazaca i dokumenata biti će pokretane putem javnih procedura propisanih Zakonom o javnim nabavkama u BiH.

Zakon o popisu stanovništva u BiH 2013. godine nije potpuno precizno razgraničio nadležnosti Agencije i entitetskih statistika jer se većina poslova obavlja u koordinaciji.

Predstavnicima entitetskih statistika, zajedno sa predstavnicima Agencije sačinjavaju radne grupe koje zajednički rade na realizaciji zacrtanih zadataka u okviru priprema za probni popis.

Agencija za statistiku BiH zajedno sa entitetskim statistikama čini velike napore da realizira sve zacrtane zadatke kako bi se probni popis proveo u predviđenom terminu.

Formirana je interinstitucionalna radna grupa koju sačinjavaju predstavnici Ministarstva civilnih poslova uključujući i BH MAK, entitetskih geodetskih uprava, Javnog registra BD BiH, Agencije za statistiku BiH i entitetskih statističkih zavoda koja je i počela sa radom. Radna grupa je analizirala trenutno stanje i izvještaje entitetskih geodetskih uprava o dosadašnjim aktivnostima na poslovima kartografije. Jedan od prioriteta zadataka je rješavanje pitanja popisnih krugova na entitetskoj crti razgraničenja i iznalaženje adekvatnog rješenja za provođenje popisa u popisnim krugovima.

Probni popis je proveden od 15. do 29. oktobra 2012. Ciljevi provođenja Probnog popisa bili su provjera rješenja koja se odnose na sadržaj osnovnih i pomoćnih popisnih obrazaca, metodološka uputstva, rad popisivača i drugih učesnika u popisu, trajanje popisivanja, provjera skica statističkih i popisnih krugova, tehničku dokumentaciju, provjeru faza obrade podataka (pripremu materijala za unos, šifriranje, skeniranje popisnih obrazaca, kontrole podataka i tabeliranje rezultata popisa), analizu rezultata probnog popisa kao i troškove pojedinih faza popisa. Provođenje probnog popisa je praksa u zemljama koje koriste tradicionalni način popisivanja. Pojedine zemlje provedu dva i više probnih popisa.

U probnom popisu nije bilo moguće testirati kompletnu organizaciju popisa pošto u to vrijeme nisu bile još uvijek formirane popisne komisije u općinama koje su neposredni organizatori popisa za područje svake općine i odgovorne su za blagovremeno preduzimanje potrebnih mjera radi obezbijedenja svih priprema za popis.

Također u probnom popisu ne organizuje se prethodno popisivanje za neke kategorije stanovništva kao što je to slučaj u pravom popisu. Ovdje se prije svega misli na osobe koje imaju uobičajeno mjesto stanovanja u BiH, a u momentu popisa će biti odsutne iz mjesta stanovanja (vojne osobe, osobe na izdržavanju kazne, članovi diplomatsko – konzularnih predstavništava i diplomatsko osoblje u međunarodnim organizacijama i institucijama).

Nakon analize probnog popisa može doći do određenih korekcija u dizajnu upitnika, objašnjenjima koja su data u metodološkim uputstvima, korekciji troškova.

Napominjemo da se Probnim popisom vodilo računa da uzorkom budu obuhvaćene općine u kojima žive pripadnici nacionalnih manjina.

Preporuka broj 7: Komitet ponavlja svoju preporuku da Država potpisnica nastavi sa izmjenama relevantnih odredaba državnog i entitetskih ustava i izbornih zakona, s ciljem da ukloni sve diskriminatorne odredbe, a posebno, kako bi se osiguralo jednako uživanje prava glasa i kandidovanja na izborima za sve građane bez obzira na nacionalnu pripadnost.

Ustavom BiH osigurava se najviši nivo zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Članom II Ustava BiH utvrđeno je da će se prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokolima uz istu direktno primjenjivati u pravnom sistemu BiH, te je istima dat prioritet nad ostalim pozitivno-pravnim propisima (supreacija u primjeni). Također, kroz odredbe Ustava FBiH, kao i Ustava RS-a i Statuta BD BiH štite se ljudska prava i slobode građana BiH na cijeloj teritoriji.

Djelomičnom odlukom Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda dato je tumačenje Preambule Ustava BiH u kojoj su Bošnjaci, Srbi i Hrvati označeni kao konstitutivni narodi na cijeloj teritoriji BiH. Nadalje, u Odluci je navedeno da član II/4. Ustava BiH zabranjuje diskriminaciju po bilo kojoj osnovi što je značilo eliminaciju diskriminacije prema pojedincima i manjinskim grupacijama zbog nacionalne,

vjerske i političke pripadnosti. Odlukom Ustavnog suda BiH ukinuta su dosadašnja obilježja entiteta (zastava, grb i himna) iz razloga što ne izražavaju konstitutivnost naroda na cjelom teritoriju BiH.

Brčko distrikt BiH, čije sjedište je grad Brčko, je administrativna jedinica BiH pod međunarodnom upravom službeno osnovana 8. marta 2000, jednu godinu nakon međunarodne arbitracije za Brčko. Teritorija BD BiH je u zajedničkoj svojini (kondominijumu) entiteta i jedinica lokalne samouprave s vlastitim institucijama, zakonima i propisima i s ovlaštenjima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog tribunala za spor u vezi s međuentitetskom linijom razgraničenja u oblasti Brčkog. Amandmanom na Ustav BiH vezano za status BD BiH Ustavni sud BiH proglašava se nadležnim da odlučuje o bilo kojem sporu u vezi sa zaštitom utvrđenog statusa i ovlaštenja BD BiH koji se može javiti između jednog ili više entiteta i BD BiH ili između BiH i BD BiH. Spor može pokrenuti većina poslanika Skupštine Brčko distrikta BiH, koja uključuje najmanje jednu petinu izabраниh poslanika iz reda svakog od konstitutivnih naroda.

Ustav BiH utvrdio je položaj i poziciju konstitutivnih naroda (Bošnjaka, Hrvata i Srba) i ostalih građana u BiH u smislu garantovanja konstitutivnosti i ostvarenja svih prava na području cijele teritorije BiH bez bilo kojeg vida diskriminacije. Nakon tragičnog rata u BiH u praksi je prilično dugo bio prisutan problem nacionalne isključenosti-minorizacije pojedinih nacionalnih grupa ili Bošnjaka ili Hrvata ili Srba ili ostalih u odnosu na brojčanu zastupljenost u zakonodavnim, izvršnim i sudskim tijelima. Sve ovo navedeno imalo je za posljedicu Odluku Ustavnog suda BiH u smislu obavezne izmjene ustava entiteta i kantona i usklađivanje istih s Ustavom BiH.

Zbog narušavanja prava o slobodi izbora i diskriminacije „ostalih“ koji nisu pripadnici ni jednog od konstitutivnih naroda BiH, kako stoji u Ustavu BiH, uslijedile su tužbe Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, od strana predstavnika romskog i jevrejskog porijekla. Radi se o slučaju tužbi Derve Sejdića i Jakoba Fincija protiv BiH. Veliko vijeće suda za ljudska prava u Strazburu 22. decembra 2009. godine donijelo je presudu broj: 27996/06, u korist podnosioca tužbe, uz obavezu BiH da snosi sudske troškove aplikantima i da pristupi ustavnim promjenama koje će biti usklađene sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Sa ciljem uvođenja odgovarajućih ustavnih i zakonskih amandmana, Vijeće ministara BiH je usvojilo Akcioni plan 4. marta 2010. godine i imenovalo Radnu grupu da napravi nacrt istih. Centralna izborna komisija BiH je usvojila Akcioni plan 18. februara 2010. godine iznoseći u detalje odredbe koje bi trebale biti usvojene i moguće korake koje bi trebalo preduzeti ako amandmani ne budu usvojeni prije zakazanih opštih izbora do kraja maja iste godine.

U zadatom roku formirana radna grupa od strane Vijeća ministara BiH nije postigla dogovor oko predloženih ustavnih amandmana zbog neslaganja vodećih političara o suštinskim pitanjima. Vijeće ministara BiH je, nakon toga, 22. aprila 2010. godine, razmotrilo izvještaj Radne grupe zadužene za pripremu ustavnih i zakonskih amandmana i dalo joj novi rok za izvršenje postavljenog zadatka. Međutim i oktobarski izbori u BiH 2010. godine prošli, a da BiH nije ispoštovala presudu Evropskog suda za ljudska prava.

Zajednička komisija Parlamentarne skupštine BiH je formirana 20. oktobra 2011. godine sa zadatkom da do 30. oktobra pripremi amandmane na Ustav BiH, a do 31. decembra izmjene i dopune Izbornog zakona kako bi se u potpunosti implementirala presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. BiH i pored navedenih uloženi napore do danas nije implementirala predmetnu presudu.

Primjer pozitivne prakse je da je Kanton Sarajevo krajem januara 2013. godine otpočeo sa implementacijom predmetne presude usvajanjem amandmana na Ustav Kantona Sarajevo i omogućavanjem formiranja Kluba pripadnicima nacionalnih manjina i ostalih.

Preporuka broj 8: Komitet podstiče državu potpisnicu da nastavi primjenu mjera za ubrzanje održivog povratka izbjeglica i interno raseljenih osoba u njihova mjesta porijekla, između ostalog, i poboljšanjem uslova njihovog prihvata. Komitet preporučuje da dalje aktivnosti budu osmišljene kako bi se poboljšala društveno-ekonomska integracija onih koji su se vratili kroz osiguranje uživanja jednakih ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, posebno u području socijalne zaštite i penzija, zdravstvene zaštite, jednakih mogućnosti zapošljavanja i jednakog obrazovanja. Povratnici trebaju dobiti odgovarajuću pomoć ili naknadu, zavisno od slučaja do slučaja, kako bi se spriječilo dalje pogoršanje njihovog stanja ljudskih prava.

U skladu s članom 2. tačka 2. Ustava BiH, svim osobama na teritoriji BiH zagarantirana su prava i slobode koja su predviđena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i njezinim protokolima.

Prava raseljenih osoba posebno su definirana državnim Zakonom o izbjeglicama iz BiH i raseljenim osobama u BiH ("Službeni glasnik BiH", br.: 23/99, 21/03 i 33/03), kojim se raseljenim osobama garantira pravo na povratak, pravo na izbor drugog mjesta prebivališta, kao i pravo na povrat privatne imovine ili stana.

Pored toga, članom 17. ovog zakona, raseljenim osobama, za vrijeme trajanja statusa, pripadaju i druga prava koja se ostvaruju po propisima entiteta, kantona ili općina, a koja se naročito odnose na ekonomsku, socijalnu, zdravstvenu zaštitu i slobodu vjerskog izražavanja i političkog djelovanja.

Povratnici za vrijeme trajanja statusa imaju pravo na: pomoć u nužnoj opravci vlastitih kuća i stanova, korištenje kredita za otpočinjanje poslova radi stvaranja prihoda za sebe i za svoju porodicu, adekvatnu pomoć u novcu, neophodnu ishranu, neophodnu odjeću, osnovnu zdravstvenu zaštitu, osnovno obrazovanje i socijalnu pomoć pod uslovom da nisu zaposleni. Način ostvarivanja ovih prava uređuje se propisima BiH i oba entiteta.

U tom smislu, FBiH svojim "Zakonom o raseljenim osobama i povratnicima u FBiH i izbjeglicama iz BiH" definirala je sljedeća prava koja imaju raseljene osobe za vrijeme trajanja statusa: pomoć u nužnoj opravci vlastitih kuća i stanova, korištenje kredita za otpočinjanje poslova radi stvaranja prihoda za sebe i svoju porodicu, privremeni smještaj, neophodna ishrana, socijalna adaptacija i psihološka podrška, zdravstvena zaštita, obrazovanje djece i omladine, podmirivanje drugih nužnih životnih potreba.

RS je prava raseljenih osoba i povratnika definirala članom 14. "Zakona o raseljenim osobama, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj" na sljedeći način:
"Sve raseljene osobe i povratnici imaju pravo na adekvatan životni standard, pravo na osnovni privremeni smještaj, zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu, obrazovanje i stručnu obuku, slobodu vjerskog izražavanja i političkog djelovanja.

Pored navedenih prava, raseljene osobe i povratnici za vrijeme trajanja statusa imaju pravo na: pomoć u nužnoj opravci vlastitih kuća i stanova, korištenje kredita za otpočinjanje poslova radi stvaranja prihoda za sebe i svoju porodicu, adekvatnu pomoć u novcu, osnovnu zdravstvenu zaštitu, osnovno obrazovanje, socijalnu pomoć, pod uslovom da nisu zaposleni..."

Ova prava, propisana državnim i entitetskim zakonima, nisu upitna dok se osoba nalazi u statusu raseljene osobe, a praksa pokazuje da nema bitnih pritužbi od strane raseljenih osoba na način ostvarivanja prava koja koriste za vrijeme trajanja statusa.

Problem nastaje u procesu povratka i trajanja povratničkog statusa sa aspekta mogućnosti da se povratak izbjeglica i raseljenih osoba učini održivim.

Dakle, čitav niz proklamiranih prava može se obuhvatiti jednom zajedničkom odrednicom, samo jednom riječju, a to je održivost povratka.

Stvaranje uslova za održiv povratak i reintegriranje povratnika ujedno je i strateški cilj proklamiran "Strategijom Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma". Nažalost, u ovoj oblasti se bilježe vrlo ograničeni rezultati. Nedefinirana politika i propisi iz oblasti zdravstva, školstva, socijalne zaštite, zapošljavanja i drugih pitanja održivosti povratka, na državnom nivou, predstavljaju velika smetnju konačnom procesu povratka i reintegriranja u BiH. Ovo je oblast u BiH koja je, uglavnom, u nadležnosti resornih institucija u entitetima.

Ohrabruje činjenica da je Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, br.: 5/03, 42/03, 26/04, 45/04, 88/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09) došlo do značajnih promjena u smislu proširenja nadležnosti pojedinih ministarstava, prije svega, Ministarstva civilnih poslova BiH.

Citiranim propisima, Ministarstvo civilnih poslova BiH dobilo je u nadležnost i preuzimanje koordinirajuće uloge za određena pitanja koja do sada nisu tretirana na nivou BiH, a to su pitanja zdravstva, školstva, socijalne zaštite, penzija i dr.

Na ovaj način, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, kao koordinirajuće za pitanja provedbe Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma i Ministarstvo civilnih poslova BiH, koje je odgovorno za koordiniranje poslova iz oblasti zdravstva, školstva, socijalne zaštite, penzija, rada i zapošljavanja, nauke i dr., preuzimaju temeljnu odgovornost za uređenje spomenutih pitanja važnih za povratak i reintegriranje povratnika u BiH.

Prema *Zakonu o ministarstvima i drugim organima uprave BiH* **Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH** nadležno je, pored ostalog, za:

- Provođenje Aneksa 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, kao i za praćenje i nadzor provođenja tog Aneksa;
- Koordiniranje, usmjeravanje i nadzor u okviru Komisije za izbjeglice i raseljene osobe, aktivnosti entiteta i drugih institucija u BiH odgovornih za provođenje politike u ovoj oblasti.
- Ministarstvo je nadležno i za obavljanje poslova koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih načela koordiniranja aktivnosti, usklađivanja politika i planova organa vlasti BiH i međunarodne zajednice u području: stambene politike, obnove i razvoja i projekta održivog povratka i njihovog evidentiranja;

Ministarstvo civilnih poslova BiH nadležno je, pored ostalog:

- za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih organa vlasti i definiranja strategije na međunarodnom planu u područjima zdravstva i socijalne zaštite, penzija, nauke i obrazovanja, rada i zapošljavanja, kulture i sporta, geodetskim, geološkim i meteorološkim poslovima.

Situaciona analiza

U periodu od 1992 do 1995, 2,2 milion ljudi, što čini više od polovine predratnog domicilnog stanovništva napustilo je svoje domove u BiH. Među njima je više od milion zatražilo izbjegličku zaštitu u više od 100 zemalja širom svijeta, dok je oko milion osoba interno raseljeno u zemlji. Osim demografskih razaranja gotovo 500.000 domova, ili gotovo polovina svih stambenih jedinica u zemlji, bili su djelomično ili potpuno uništeni.

Rat je završio u decembru 1995. godine potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma (DMS), ostavljajući dug put u rješavanju hitnog, a složenog problema raseljenja u cijeloj zemlji. Od tada je učinjen veliki napredak: Više od milion izbjeglica i interno raseljenih osoba su se vratili do danas, uključujući i gotovo pola miliona tzv "manjinskih" povratka; 220.000 imovina je vraćeno prijeratnim vlasnicima i nositeljima stanarskih prava, što čini stopu provedbe imovinskih zakona od 99%; više od 330.000 stambenih jedinica je ponovno izgrađeno uz obnovu komunalne i socijalne infrastrukture; učešće manjina u javnom sektoru je poraslo; slobodu kretanja danas uživaju svi građani, a značajno je unaprijeđena sigurnost povratnika.

Oko pola miliona eura uloženo je između 2003. i 2011. u ostvarivanje ovih ciljeva, od čega je 200 miliona eura uloženo u obnovu kuća i više od 250 miliona u komplementarne mjere održivosti.

Nema sumnje da je postignut velik i konkretan napredak u provedbi Aneksa VII DMS. Ipak, uprkos značajnim postignućima preostali su brojni izazovi.

Više od polovine izbjeglica i raseljenih osoba nisu se vratilo svojim kućama. Postoje hitne potrebe više od 100.000 interno raseljenih osoba, izbjeglica i drugih osoba pogođenih sukobima, bez trajnih rješenja. Mnogi od njih su krajnje ranjivi i traumatizirani, žive u nehumanim uvjetima u raseljenju i zahtijevaju posebnu pažnju zbog svoje teške situacije. Nažalost, oko 2.700 porodica i dalje žive u kolektivnim centrima u BiH.

Mnoge osobe nisu u stanju da se vrte jer je njihova predratna imovina uništena i nalazi se na popisu 45.000 stambenih jedinica povratnika koje čekaju obnovu ili zbog toga što mine nisu očišćene u njihovim predratnim naseljima. Mnogobrojne osobe nikada nisu imale imovinu prije rata i nisu imali priliku da koriste projekte kako bi postigle trajna rješenja. Istovremeno, mnogi koji su se već vratili, suočavaju se sa uvjetima koji ugrožavaju mogućnosti opstanka u mjestima povratka. Ekonomske prilike su oskudne, često ne postoji infrastruktura, uključujući i električnu energiju, a njihov pristup pravima i uslugama kao što su zdravstvo, obrazovanje, socijalna zaštita i penzije je ograničen. U ostalim slučajevima osnovnu prepreku povratku čini izmijenjena društvena sredina u kojoj mnoge osobe, naročito mladi, tragaju za visokim obrazovanjem i mogućnostima zapošljavanja u većim gradovima umjesto u ruralnim sredinama.

Kao što je garantirano Ustavom BiH i međunarodnim standardima, raseljene osobe i povratnici imaju ista prava kao i svi ostali stanovnici BiH. Međutim, danas, 17 godina od potpisivanja DPA, ostaju mnogi izazovi koje treba prevladati kako bi se osigurao pristup ljudskim pravima za mnoge raseljene osobe i povratnike, posebno najranjivije osobe koje trebaju dodatnu finansijsku i socijalnu pomoć.

Kako bi odgovorilo na te izazove, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH zajedno sa UNHCR-om pokrenulo je proces konsultacija u koji je bilo uključeno gotovo 150 predstavnika iz više od pedeset institucija i organizacija domaće vlasti na svim nivoima uprave, uključujući i javna preduzeća, nevladin sektor i civilno društvo, kao i relevantne predstavnike međunarodne zajednice u BiH.

Nakon dubinske analize stanja u okviru 10 radnih skupina, problemi su identificirani i date preporuke za uklanjanje osnovni prepreka zatvaranju dugotrajnog raseljenja, s mjerama za poboljšanje stanja izbjeglica i raseljenih osoba uz puno poštivanje njihovih individualnih prava na slobodan povratak u svoje domove i na naknadu imovine koja im se ne može vratiti. Također, ima se poštovati pravo na izbor drugog mjesta prebivališta.

2010. godine, Parlamentarna skupština BiH usvojila je Strategiju Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII DMS.

Očigledno je da su veliki naponi koje poduzimaju vlasti u BiH, na svim nivoima, uz značajan doprinos međunarodne zajednice, donijeli prave i smislene rezultate. Međutim, potrebe i dalje uveliko premašuju raspoloživu pomoć i glavni problem koji ostaje je ogroman nesrazmjer između mogućnosti finansiranja i hitnih potreba izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika.

Konkretni koraci koji su poduzeti

Uz usvojene strateške pravce za pravne reforme s ciljem pristupa svim pravima iz Aneksa VII DMS, razvijen je Okvirni program za povratak izbjeglica i raseljenih osoba i usvojen kao dodatak Revidiranoj strategiji. Koncept za rješavanje pitanja naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama u smislu prava koja su osigurana u Aneksom VII DMS, usvojen je kao još jedan dodatak.

Troškovi provedbe samo za Okvirni program povratka procijenjeni su na 650 miliona eura, a postoji obaveza i opredjeljenje vlasti BiH na svim nivoima da se nedostajuća sredstva osiguraju u pravcu suštinskog okončanja procesa povratka do 2014. godine.

Što se tiče strateške preporuke da se osiguraju sredstva za trajna i održiva rješenja za izbjeglice i raseljene osobe, uz davanje prednosti najugroženijim osobama, budžetska izdvajanja svih nivoa vlasti su porasla, aktivno se pristupilo međunarodnoj i domaćoj donatorskoj zajednici i provedene su aktivnosti na povlačenju namjenskih kredita.

Tokom godina domaća proračunska izdvajanja prevladavaju međunarodna izdvajanja i u stalnom su porastu uz učešće domaćih institucija u finansiranju od oko 75%, a međunarodnih donatora sa udjelom od 25%.

Kao dio napora za pronalaženje trajnih i održivih rješenja za izbjeglice i interno raseljenih osoba na nacionalnom i regionalnom planu, BiH je uspostavila usku saradnju s vladama Hrvatske, Crne Gore i Srbije. U stvari, BiH je preuzela ulogu koordinatora između četiri vlade, i uz vodstvo i potporu UNHCR-a, naša suradnja počinje davati rezultate.

Na donatorskoj konferenciji održanoj u aprilu 2012 predstavljen je Zajednički regionalni višegodišnji Program trajnih rješenja za izbjeglice i interno raseljene osobe, koji obuhvaća Regionalni stambeni program u okviru kojeg će se osigurati stambena rješenja za približno 27.000 domaćinstava ili 74.000 osoba. Program će se provoditi paralelno u četiri partnerske zemlje (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Republika Hrvatska i Republika Srbija), u petogodišnjem periodu počevši od jeseni 2012. godine.

Prema preliminarnim procjenama, ukupan trošak Regionalnog programa stambenog trebao bi iznositi 584 miliona eura, od kojih su se partnerske zemlje obvezale osigurati 83 miliona.

Predstavnicima gotovo 50 zemalja sastali su se kako bi obećali svoju podršku Zajedničkog programa. Više od 260 milijuna eura je registrirano na donatorskoj konferenciji u najavljenim doprinosima za provedbu Regionalnog stambenog programa koja će biti isplaćena tokom procijenjenog petogodišnjeg implementacionog perioda. Svi donatori su izrazili snažnu namjeru da nastave sa svojim prilozima i izvan trenutnih proračunskih ciklusa svojih vlada, do kraja provedbe Regionalnog stambenog programa.

S ciljem rješavanja pitanja raseljeničkih pitanja u cijelom regionu i određenog broja najugroženijih raseljenih osoba, Zajednički Regionalni program koji bi trebao osigurati 101 miliona eura za provedbe projekta u BiH će znatno pridonijeti provedbi Aneksa VII DMS. Međutim, pitanja koja se odnose na povratak bh. izbjeglica iz drugih zemalja i od većeg značaja za vlasti, znatno brojnije populacije interno raseljenih osoba koje se nisu mogle biti uključene u regionalni program, treba rješavati kroz druge inicijative.

S tim u vezi, paralelno s ovom regionalnom inicijativom, a u skladu sa donesenim zaključkom Parlamenta BiH da se osiguraju potrebni krediti u iznosu od 200 miliona eura za provedbu Aneksa VII DMS, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je dizajniralo određene projekte i poduzima daljnje proceduralne korake s nekoliko međunarodnih finansijskih institucija za odobravanje kredita.

Pronalaženje trajnih rješenja za 2.700 porodica, ukupno 8.500 raseljenih osoba u kolektivnim centrima je u vrhu prioriteta BiH. U tu svrhu, projekat za potporu ugroženim raseljenim osobama uskoro će biti podnesen Razvojnoj banci Vijeća Evrope (CEB) za dodjelu kredita koji bi trebao iznositi oko 80 miliona eura uz puna uvjereavanja da će negovo finansiranje biti odobreno.

Nadalje, OPEC Fond za međunarodni razvoj (OFID) osigurao je kredit za obnovu 700 stambenih jedinica (oko 6 miliona eura) i Saudijski fond za razvoj (SFD) odobrio je zajam za obnovu 1.000 stambenih jedinica s ciljem održivog povratka izbjeglica i prognanika u BiH (oko 11 miliona eura).

Sljedeći koraci

Koordinacija i saradnja među svim relevantnim učesnicima je obavezan preduvjet za provedbu zajednički dogovorenih rješenja i ciljeva koje treba postići. U tom smislu, provedba Revidirane strategije Aneksa VII zahtijeva jedan inkluzivan, konsultativan pristup.

S tim ciljem, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH će predvoditi implementacionu Radnu grupu koja će biti uskoro konstituirana i podržana sa najviših nivoa vlasti.

Ova provedbena Radna grupa će obuhvatiti sve zainteresirane strane, posebno relevantna entitetska resorna ministarstava, predstavnike nevladinog sektora i civilnog društva, uz osiguranje participativnog pristupa raseljenih osoba i povratnika, kao i međunarodnih agencija uz povremeno uključivanje donatora.

Izbjeglice u BiH

Osim što je BiH među zemljama sa najizraženijim izbjegličko-raseljeničkim problemom u Evropi, naša zemlja je prihvatila i brine o velikom broju izbjeglica, uglavnom iz susjednih zemalja regiona.

Trenutno, u BiH boravi oko 187 izbjeglica sa priznatim izbjegličkim statusom i 10 osoba sa priznatim statusom supsidijarne zaštite. (Prema podacima Ministarstva bezbjednosti BiH izdato je oko 250 izbjegličkih kartona. Razlika u broju izdatih izbjegličkih kartona i broja lica pod međunarodnom zaštitom koji trenutno borave u BiH je broj preseljenih lica pod međunarodnom zaštitom u treće zemlje preko programa UNHCR-a, a kojima nikad nije prestao izbjeglički status u BiH). Najveći broj izbjeglica u BiH i iz Srbije i Crne Gore, ali ima određen broj izbjeglica i lica pod supsidijarnom zaštitom i iz drugih zemalja (Palestina, Sirija, Tunis, Makedonija, Alžir, Albanija, Hrvatska, Moldavija, Saudijska Arabija, itd.).

U skladu sa Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu, Ministarstvo sigurnosti BiH nadležno je za utvrđivanje statusa osobama pod međunarodnom zaštitom, a Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH licima sa priznatim izbjegličkim statusom i statusom supsidijarne zaštite obavezno je osigurati pristup pravu na smještaj, rad, obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu pod istim uslovima kao i državljanima u BiH.

S tim u vezi, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je donijelo niz podzakonskih akata – pravilnika kojima se licima pod međunarodnom zaštitom osigurava pristup zagarantovanim pravima.

U skladu sa navedenim pravilnicima Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH za izbjeglice sa priznatim statusom i statusom supsidijarne zaštite u BiH plaća zdravstveno osiguranje za 57 osiguranika, što pokriva 137 osoba sa priznatim statusom međunarodne zaštite u BiH. Preko centara za socijalni rad Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH uplaćuje sredstva za osiguranje prava na socijalnu zaštitu, dječiji dodatak i ograničenu finansijsku pomoć, za oko 26 porodica, što pokriva oko 100 lica.

Također, osobama starijim od 15 godina i punoljetnom licima sa priznatim izbjegličkim statusom osiguran je pristup pravu - prijavu na Biro za zapošljavanje sa mogućnošću zapošljavanja pod istim uslovima kao i za državljanke BiH.

U nadležnosti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH je i funkcionisanje Izbjegličko- prihvatanog centra u Salakovcu - Mostar, u kome je trenutno smješteno 45 osoba sa priznatim statusom međunarodne zaštite. Preostali broj izbjeglica sa priznatim statusom i statusom supsidijarne zaštite uglavnom je u privatnom smještaju. Rad i funkcionisanje Izbjegličko-prihvatanog centra u Salakovcu – Mostar finansira se iz sredstava Ministarstva i sredstava UNHCR-a u skladu sa potpisanim pod-projektom.

Preporuka broj 9. CERD: Komitet preporučuje državi potpisnici da preduzme odgovarajuće političke, stručne, finansijske, tehničke i druge mjere kojima se osigurava efikasna nezavisnost i autonomija Kancelarije ombudsmana za ljudska prava u skladu sa Pariškim načelima iz 1993.godine, te da omogući uspješan i efikasan rad lokalnih vijeća nacionalnih manjina.

Ombudsmen za ljudska prava BiH je nezavisna institucija uspostavljena u cilju promovisanja dobre uprave i vladavine prava, zaštite i sloboda fizičkih i pravnih osoba u BiH kako je to predviđeno Ustavom BiH i međunarodnim dokumentima čija je BiH potpisnica. Pored nadležnosti utvrđenih Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava BiH, Institucija ima posebna ovlaštenja i nadležnosti utvrđene sljedećim zakonima: Zakonom o zabrani diskriminacije, Zakonom o slobodi pristupa informacijama i Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima BiH.

U februaru 2010. godine izvršeno je objedinjavanje institucija ombudsmena u BiH prenosom nadležnosti sa entitetskih na državni nivo, od kada funkcioniše jedinstvena institucija za zaštitu ljudskih prava u BiH. Uspostavljeno je sedam specijalizovanih odjela. Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije je vaoma značajan, jer je Institucija na osnovu Zakona o zabrani diskriminacijem centralna institucija nadležna za zaštitu od diskriminacije.

Institucija Ombudsmana BiH u 2011. godini izdala je 221 preporuku u predmetima u kojima je utvrđena povreda prava. Struktura preporuka prema vrsti povrijeđenog prava je: područje radnih odnosa (33); postupak pred organima uprave (32); suzbijanje i preveniranje diskriminiranja (26), vladina, ministarska i druga imenovanja (25), postupanje sudova (20), sloboda pristupa informacijama (17).

Izvor podataka: Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije za ljudska prava BiH za 2011. godinu

Podaci o predmetima diskriminacije

14. S obzirom da još uvijek nije aktivna baza podataka o predmetima diskriminacije prezentujemo prikupljene pokazatelje iz Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH:

a) Pokazatelji Ombudmena BiH:

- Prema podacima iz Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH za 2009. godinu u odnosu na prethodne godine, kada su u pitanju predmeti koji se odnose na diskriminaciju zatečeni u Instituciji i predmeti primljeni, u radu se nalazilo 26 predmeta iz ranijih godina koji se odnose na diskriminaciju povratnika po nacionalnoj osnovi, dok je ovih predmeta samo u 2009. godini zaprimljeno ukupno 47.

Također, pored predmeta koji se odnose na diskriminaciju po nacionalnoj osnovi, u toku 2009. godine je zaprimljeno 5 predmeta koji se odnose na mobing, 6 predmeta koji se odnose na diskriminaciju na nacionalnoj osnovi prilikom zapošljavanja i 3 predmeta koja se odnose na diskriminaciju po nekim drugim osnovama.

Ukupno u radu Odjela za sprečavanje svih oblika diskriminacije u 2009. godini bilo je **156 žalbi**.

-U 2010. godini zaprimljeno **135** žalbi, 14 se odnosi na diskriminaciju na nacionalnoj osnovi, 6 po osnovu spola, 32 po osnovu mobinga i 83 ostali slučajevi diskriminacije.

U 2010. godini došlo je do znatnog smanjenja žalbi po osnovu nacionalne pripadnosti (14), a do povećanja broja žalbi podnesenih zbog mobinga (32).

-U Instituciji ombudsmena u 2011. godini evidentirano je ukupno **191** predmet koji se odnosi na diskriminaciju, a prenesen je 81 predmet iz 2010. godine, i jedan iz 2009. godine. Ukupno u radu u 2011. godini bila su 273 predmeta.

-Do sada je završeno 88 predmeta iz 2011. godine i 40 iz 2010. godine i to odlukom o zatvaranju (102), preporukom (26), ili ostvarivanjem prava stranke u toku postupka istrage. Određeni broj predmeta riješen je u toku istrage, bilo posredovanjem, podsticanjem prijateljskog rješenja ili preduzimanjem medijacije između strana u sporu, bilo na način da odgovorni javni organ sam koriguje svoje postupanje nakon prvog obraćanja Institucije.

U 2009. godini, najveći broj žalbi odnosio se na diskriminaciju po nacionalnoj osnovi (53), a u 2010. došlo je do povećanja broja žalbi podnesenih zbog mobinga (32), dok je u 2011. nastavljen trend rasta žalbi na mobing (41).

U strukturi zaprimljenih žalbi, daleko najveći broj žalbi odnosi se na povrede prava iz oblasti radnih odnosa, tačnije na mobing - 81. Dakle u odnosu na 2011. godinu broj predmeta iz oblasti mobinga se povećao za 99% odnosno za 40 predmeta.

Zatim, po brojnosti žalbi registriranih u Odjelu mogu se pomenuti žalbe na diskriminaciju po osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla - 30, na osnovu etničke pripadnosti - 26, na osnovu obrazovanja - 19, uznemiravanje - 9, na osnovu društvenog položaja i pola - 13, na osnovu političkog ili drugog uvjerenja - 14, na osnovu članstva u sindikatu ili drugom udruženju i na osnovu veze sa nacionalnom manjinom - po 3 žalbe.

Od 257 zaprimljenih žalbi riješeno je 126, dok je u radu iz 2012. godine ostao još 131 predmet. Iz 2010. godine i 2011. godine preneseno je 147 žalbi. Po pomenutim predmetima se tokom 2012. godine postupalo, te je arhivirano 69 predmeta. U radu, pred Institucijom ombudsmena u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije je ostalo 78 predmeta.

Dakle, u 2012. godini, Odjel je postupao po 404 predmeta. Riješeno je ukupno 195 predmeta, dok je u radu ostala ukupno 209 predmeta.

Od ukupnog broja od 35 izdatih preporuka iz djelokruga Odjela, 9 preporuka se odnosi na mobing, 4 preporuke se odnose na diskriminaciju na osnovu društvenog položaja i pola, po 3 preporuke se odnose na uznemiravanje, diskriminaciju na osnovu etničke pripadnosti, diskriminaciju na osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla, 2 preporuke na diskriminaciju na osnovu političkog ili drugog uvjerenja, te po 1 preporuka za diskriminaciju na osnovu veze sa nacionalnom manjinom i na osnovu obrazovanja.

U strukturi zaprimljenih žalbi, daleko najveći broj žalbi odnosi se na povrede prava iz oblasti radnih odnosa, tačnije na mobing - 81. Dakle u odnosu na 2011. godinu broj predmeta iz oblasti mobinga se povećao za 99% odnosno za 40 predmeta.

Zatim, po brojnosti žalbi registriranih u Odjelu mogu se pomenuti žalbe na diskriminaciju po osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla - 30, na osnovu etničke pripadnosti - 26, na osnovu obrazovanja - 19, uznemiravanje - 9, na osnovu društvenog položaja i pola - 13, na osnovu političkog ili drugog uvjerenja - 14, na osnovu članstva u sindikatu ili drugom udruženju i na osnovu veze sa nacionalnom manjinom - po 3 žalbe.

Od 257 zaprimljenih žalbi riješeno je 126, dok je u radu iz 2012. godine ostao još 131 predmet. Iz 2010. godine i 2011. godine preneseno je 147 žalbi. Po pomenutim predmetima se tokom 2012. godine postupalo, te je arhivirano 69 predmeta. U radu, pred Institucijom ombudsmena u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije je ostalo 78 predmeta.

Dakle, u 2012. godini, Odjel je postupao po 404 predmeta. Riješeno je ukupno 195 predmeta, dok je u radu ostala ukupno 209 predmeta.

Od ukupnog broja od 35 izdatih preporuka iz djelokruga Odjela, 9 preporuka se odnosi na mobing, 4 preporuke se odnose na diskriminaciju na osnovu društvenog položaja i pola, po 3 preporuke se odnose na uznemiravanje, diskriminaciju na osnovu etničke pripadnosti, diskriminaciju na osnovu nacionalnog i socijalnog porijekla, 2 preporuke na diskriminaciju na osnovu političkog ili drugog uvjerenja, te po 1 preporuka za diskriminaciju na osnovu veze sa nacionalnom manjinom i na osnovu obrazovanja.

Posebno je naglašeno da je u većini predmeta veoma teško dokazati pa i procijeniti da se radi o diskriminaciji, a katkad se i zloupotrebljava ili olako upotrebljava termin "diskriminacija".

Ključna je uloga sudova koji po osnovu tužbi sankcionišu slučajeve kršenja Zakon o zabrani diskriminacije, presudama utvrđuju da je određeno postupanje diskriminatorno, nalaže zabranu preuzimanja radnji koje predstavljaju diskriminaciju, utvrđuju visinu naknade štete i izriču druge sankcije propisane zakonom.

Prema dostupnim informacijama u BiH je ukupno pokrenuto 20 sudskih postupaka za zaštitu od diskriminacije i to su uglavnom nevladine organizacije pružale besplatnu pravnu pomoć.

Ombudsmeni du ukazali na nužnost primjene člana 24. stav 2. Zakona o zabrani diskriminacije kojim se propisuje obaveza usaglašavanja svih zakona i općih propisa s odredbama ovog zakona.

U cilju promovisanja pomenutog zakona i upoznavanja predstavnika nadležnih institucija i javnosti sa sadržajem zakona potrebno je nastaviti sa organiziranjem okruglih stolova, radionica i sl.

U Instituciji ombudsmena uočene su određene slabosti koje se reflektuju u znatnoj mjeri na efikasnost njenog rada. U cilju osiguranja nezavisnosti, odnosno finansijske autonomije prvenstveno to su osiguranje dovoljnih finansijskih sredstva za sveobuhvatnu implementaciju Zakona o zabrani diskriminacije. Potrebno je osigurati dovoljan broj zaposlenika u Instituciji posebno u Odjelu za sprečavanje svih oblika diskriminacije, kao i ojačati kapacitete i poboljšati učinkovitost Institucije, osiguravajući poštivanje Pariških načela.

Prema informacijama Helsinškog komiteta za ljudska prava navodi se da je zabilježen blag porast broja prijava podnesenih za oblik diskriminacije koji Zakon o zabrani diskriminacije naziva „mobing“. Ovaj vid kršenja prava prema zaposlenicima prisutan i kod državnih i javnih institucija ali i kod privatnih društava, a procentualno je veći prema ženama.¹

NVO Mreža pravde u svoj izvještaju je navela da je neophodno uvezati u jedinstveni informacioni sistem policiju, sudove, tužilaštvo i Instituciju ombudmena kako bi se ostvario uvid u broj predmeta.

b) Pokazatelji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH

U periodu 2005. - 2010. godina, Ministarstvo je zaprimilo i obradilo ukupno 1.634 predstavke, iz čega proizlazi da je u prosjeku godišnje zaprimljeno i obrađeno 272 predstavke pored ove aktivnosti Ministarstvo je u proteklom periodu pratilo podatke o etnički motivisanim zlačinama u BiH.

Broj zaprimljenih i obrađenih predstavki po godinama iznosi:

- 2005. godini 351 predstavka, oko 45% odnosilo se na zaštitu prava na imovinu, oko 20% pravo na rekonstrukciju porušene imovine, oko 10% pravo na djelotvoran pravni lijek;
- 2006. godini 285 predstavke, oko 40% odnosilo se na zaštitu prava na imovinu, oko 25% pravo na djelotvoran pravni lijek, oko 15% prava iz radnog odnosa;
- 2007. godini 309 predstavki, oko 30% odnosilo se na pravo na djelotvoran pravni lijek, oko 25% pravo na imovinu, 15% pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu;
- 2008. godini 266 predstavki, oko 30% odnosilo se na zaštitu prava na imovinu, oko 25% pravo na djelotvoran pravni lijek, oko 20% prava iz radnog odnosa;
- 2009. godini 201 predstavka, oko 25% odnosilo se na pravo na djelotvoran pravni lijek, oko 20% pravo na imovinu, oko 10% pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i
- 2010. godini 222 predstavke, oko 30% odnosilo se na prava iz oblasti socijalne zaštite, oko 20% pravo na djelotvoran pravni lijek, oko 10% pravo na imovinu.
- 2011. godini 490 predstavki (uključene su i obnovljene predstavke), pravo na slobodu i sigurnost lica 2 %, pravo na privatan i porodični život, dom i prepisku 13 %, pravo na imovinu 17 %, pravo na djelotvoran pravni lijek 8 %, pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i pravo na minimum životnih potreba 7 %, pravo iz radnog odnosa 5 %, penzijski- invalidska zaštita 3 %, ostvarivanje prava na rekonstrukciju porušene imovine 4 %. Razlika se odnosi na sve ostale oblike kršenja ljudskih prava.
- 2012. godini 299 predstavki (nisu uključene obnovljene predstavke). Oblici kršenja ljudskih prava: Pravo na privatan i porodični život, dom i prepisku 11%, Pravo na imovinu 14%, pravo na djelotvoran pravni lijek 3%, pravo da ne bude podvrgnut torturi, ili nehumanom, ili ponižavajućem tretmanu ili kazni 2%, pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i pravo na minimum životnih potreba 5 %. Razlika se odnosi na sve ostale oblike kršenja ljudskih prava.

Kada su u pitanju oblici kršenja ljudskih prava najveći broj predstavki odnosio se na zaštitu: prava na imovinu, pravo na djelotvoran pravni lijek, prava iz radnog odnosa, prava iz penzijsko – invalidske zaštite, pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, pravo na rekonstrukciju porušene imovine, pravo da ne bude podvrgnut torturi ili nehumanom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni, prava djeteta.

¹Izvještaj Pravne službe Helsinškog komiteta za ljudska prava BiH 1.1.-31.12.2010.

Iz navedenog može se zaključiti da se u BiH bilježi tendencija opadanja diskriminacije po osnovu nacionalne ili etničke i vjerske pripadnosti, kao i trend opadanja podnesenih žalbi po bilo kom vidu diskriminacije, a porast žalbi po osnovu mobinga.

Članom 8. Zakona o zabrani diskriminacije Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je nadležno za vođenje evidencije svih slučajeva prijavljene diskriminacije, za uspostavljanje centralne baze podataka za počinjena djela diskriminacije, kao i za izvještavanje Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH o pojavama diskriminacije i u vezi sa tim može predlagati konkretne zakonodavne ili druge mjere.

Članom 9. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, je zaduženo za provođenje Zakona. Ministarstvo je nadležano za utvrđivanje i provođenje politike u oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sektor je također zadužen da zaprima pojedinačne predstavke i pruža stručnu pomoć građanima, preduzima sve potrebne radnje u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava u skladu sa zakonima u oblasti ljudskih prava i međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima i slobodama.

Po pitanju jačanja kapaciteta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, potrebno je osigurati dodatna sredstva za instaliranje programa za bazu podataka, kao i dovoljan broj zaposenika kako bi se pomenuti zakon u potpunosti implementirao, a i pratilo njegovo provođenje. Dakle, potrebno je osigurati da Ministarstvo ima adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse za efikasnu koordinaciju aktivnosti koje su mu date u nadležnost u cilju jačanja infrastrukture ljudskih prava u skladu sa Ustavom i međunarodnim standardima.

Preporuka broj 10: Komitet preporučuje da država potpisnica i dalje nastoji da se bori protiv predrasuda o drugim narodima, između ostalog ,primjenom postojećih krivičnih odredbi o govoru mržnje i zločinima iz mržnje, nastavljajući da jača i promovise, putem kampanja za podizanje svijesti i drugih konkretnih koraka, nacionalno jedinstvo, toleranciju i suživot pripadnika različitih nacionalnosti i vjerskih grupa, kao i jačanjem ovlaštenja Regulatorne agencije za komunikacije u smislu nadzora nad djelima javnog poticaja na nacionalnu i vjersku mržnju.

Zaštita prava na slobodu mišljenja i izražavanja su u svim demokratskim društvima od ključne važnosti. Ova prava su određena Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (član 19), Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (član 19) i Evropskom konvenijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (član 10).

Sloboda mišljenja i izražavanja zajamčeni su Ustavom BiH / član II, stav. 2. i 3./ koji propisuje da sva lica na teritoriji BiH uživaju sva prava i slobode što uključuje i pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, Ustavom FBiH / član 2(1)/, Ustavom RS / čl. 25,26 i 27/ ali i mnogim zakonima a posebno Zakonom o slobodi pristupa informacijama u BiH, Zakonom o zaštiti od klevete i Zakonom o komunikacijama BiH i podzakonskim aktima.

Sloboda govora i javnog istupanja utvrđena je Ustavom BiH i Ustavima entiteta koji omogućavaju svakom građaninu pravo da javno kritikuje rad državnih i drugih funkcionera i službenika, da im podnosi predstavke, peticije i da od njih dobije odgovor ako ga traži. Građanin ne može biti pozvan na odgovornost niti trpiti druge štetne posljedice za stavove iznijete u javnoj kritici ili u podnijetoj predstavi, žalbi, peticiji ili prijedlogu, osim ako je time učinjeno krivično djelo.

BiH je iskusila najgore posljedice govora mržnje, koji nije bio sloboda izražavanja, nego govor koji je podsticao nacionalnu mržnju, ubijanje i etničko čišćenje.

Pitanje slobode izražavanja, pa tako i pitanje slobode medija, odražava svu kompleksnost bosanskohercegovačkog društva i povezano je sa opštom društveno-političkom i ekonomskom situacijom.

Po pitanju kontrole štampe i drugih sredstava javnog informisanja, u BiH od strane nadležnih organa vlasti sve manje je pojava da se raspravlja o uređivačkoj politici bilo kojeg medija ili glasila, pa ni onih koji imaju svojstvo javnog servisa u službi svih građana. To potvrđuju i informacije Odjeljenja za pomoć medijima, koje djeluje pri OHR-u. Međutim, novinari i mediji često su bili od strane pojedinaca izloženi raznim oblicima pritisaka, ucjenama pa čak i fizičkim napadima.

Mada u suprotnosti sa Kodeksom profesije, sa stranica nekih printanih medija upućivane su otvorene prijetnje pojedincima ili grupama. Kao oružje često se koriste neprovjerene ili čak izmišljene informacije. Osim što pojedini urednici i novinari često i svjesno krše Kodeks kojeg su sami usvojili, mnogi ignorišu postojanje odluke Vijeća za štampu kao tijela za nadzor i posredovanje u samoregulaciji. Takvo stanje za rezultat ima činjenicu da su novinari organizaciono rascjepkani u šest udruženja. Svi pokušaji i inicijative da se ujedine u jedno udruženje nisu u ovom vremenu dali rezultate.

Premda je Zakon o zaštiti od klevete stupio na snagu 2002. godine i njegova implementacija otpočela na području čitave BiH, uočljive su neke važne tendencije. Prva je - enorman porast tužbi protiv novinara i medija, znatno veći u odnosu na nekoliko prethodnih godina, koje su po tome inače bile karakteristične. Druga je - neopravdano dugi sudski postupci po tužbama za naknadu štete u slučaju klevete, premda je Zakon propisao hitno postupanje. Treća - relativno mali broj presuda. Četvrta - relativno veliki broj privremenih mjera zabrane pisanja već u prvoj godini primjene Zakona...Visina odštetnih zahtjeva za nadoknadu u većini tužbi za klevetu kreće se od 2000 i 20.000 KM, pa do 200.000 KM. Bilo je nekoliko slučajeva gdje su kazne premašile pola miliona, pa čak dosegle do milion KM.

U slučajevima pritisaka najčešće su reagovale međunarodne organizacije i profesionalna udruženja novinara, jer je sasvim jasno da napad na novinare - verbalni ili fizički, posredni ili neposredni - slabi proces demokratije i ugrožava slobodu svakog građanina.

Najčešće povrede ljudskih prava u medijima nastaju onda kad novinari ne poštuju sopstveni Kodeks i ne drže "visoke etičke standarde u bilo kojem trenutku i pod bilo kakvim okolnostima" (Kodeks za štampu, član 1). Takvi su primjeri, nažalost, česti u slučajevima kad novinari i mediji ne omogućavaju "svim stranama u sporu" da iznesu svoj stav u izvještajima i komentarima o kontroverznim temama, u slučajevima donošenja preuranjenih sudova (naročito u sudskim predmetima), kao i u slučajevima nepoštivanja zaštite identiteta maloljetnih osoba (kao žrtava ili svjedoka kriminalnih radnji), nepoštivanje autorskih prava i sl. Međutim, veliki broj tužbi protiv medija i novinara za klevetu i odštetni zahtjevi mogu da predstavljaju ograničavajući faktor medijskih sloboda, kao što, s druge strane, mogu biti pokazatelj i prilično masovnog ugrožavanja, pa i kršenja, ljudskih prava u medijima.

Pravo na slobodu pristupa svim informacijama u posjedu javnih vlasti utemeljeno je odgovarajućim zakonima na nivou države BiH od 2000. godine, kao i u oba entiteta od 2001. godine. Premda su svi organi vlasti - izvršne, zakonodavne, upravne i sudske, kao i sva pravna lica pod kontrolom javne vlasti - bili dužni da obave adekvatnu pripremu za sprovođenje Zakona o slobodi pristupa informacijama, kao i da o tome zvanično obavijeste Instituciju ombudsmena, tu je obavezu do sada ispunio samo dio tih organa. Istina, u oba entiteta donesena su odgovarajuća podzakonska akta (vodiči, indeks registri, obrasci za podnošenje zahtjeva i uputstva o troškovima), ali se nepoštuje zakonska obaveza redovnog tromjesečnog obavještanja ombudsmena o broju primljenih zahtjeva za pristup informacijama i načinu na koji su oni riješeni.

Institucionalni okvir

Regulatorna agencija za komunikacije /RAK/ osnovana je Zakonom o komunikacijama BiH, kao jedinstveno regulatorno tijelo, nadležno za regulisanje polja telekomunikacija i emitovanja, te uređenja radio-frekventnog spektra u BiH. RAK je po svome djelovanju, rezultatima koji su postignuti u regulisanju elektronskih medija u BiH i razvoju interneta kao globalnog sredstva komuniciranja, u samom vrhu evropskih i svijetskih regulatornih tijela. Posebno kvalitetni rezultati postignuti su u zaštiti slobode izražavanja, ali i sankcionisanju neetičnog ponašanja novinara i medija. RAK izriče različite kazne za

kršenje profesionalnih i etičkih pravila za elektronske medije, od mjera upozorenja, novčanih kazni, suspenzije dozvole, pa do oduzimanja dozvole.

Iznos određene novčane kazne ne smije biti veći od 150.000 KM u slučaju namjerne povrede ili povrede iz nehata pojedinih odredbi zakona ili slova koji se navode u izdanoj dozvoli ili kodeksima rada i pravilima RAK-a. Iznos izrečene novčane kazne srazmjeran je težini prekršaja i tamo gdje je primjenjivo, bruto finansijskom prihodu ostvarenom na osnovu prekršaja. U slučaju da se povrede ponove, izrečena novčana kazna ne smije biti veća od 300.000 KM.

RAK je 2011. završio proces usklađivanja svih pravila i propisa iz oblasti emitovanja sa odredbama Direktive Evropske unije o audiovizuelnim medijskim uslugama. Rezultat ovog procesa je usvojeni set podzakonskih akata koji detaljnije regulišu ovu oblast, a koji su koncipirani na osnovu odredbi članova međunarodnih instrumenata i konvencija iz oblasti zaštite ljudskih prava, a koji se odnose na pravo na slobodu izražavanja, uključuju: Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, Kodeks o komercijalnim komunikacijama, Pravilo 55/2011 o pružanju audiovizuelnih medijskih usluga, Pravilo 56/2011 o dozvolama za distribuciju audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija, Pravilo 57/2011 o javnim radio televizijskim stanicama i Pravilo 58/2011 o pružanju medijskih usluga radija.

U skladu sa članom 37. i članom 39. Zakona o komunikacijama, Kodeksom o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija definisana su pravila i standardi u vezi programskog sadržaja koji se odnose na pružaoce audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija. Kodeksom su, između ostalog, obuhvaćena i pitanja kao što je podsticanje, predstavljanje i profilisanje etničke, nacionalne ili vjerske netolerancije, mržnje i nasilja, budući da je sprečavanje ovakvih aktivnosti od vitalnog interesa za dobrobit naroda BiH.

Stalni pritisci na političku, finansijsku i institucionalnu nezavisnost RAK-a onemogućavaju ovoj instituciju da punim kapacitetom i nesmetano obavlja svoj posao, već nekoliko godina unazad. Više od pet godina imenovanje generalnog direktora nije potvrđeno od strane Vijeća ministara BiH, a mandat članovima Vijeća RAK-a je istekao u aprilu 2009. godine.

U decembru 2012. je izmijenjen Zakon o komunikacijama u dijelu koji se odnosi na imenovanje članova Vijeća RAK-a i očekuje se da će se u skladu sa tim izmjenama, u narednom periodu biti izabrani novi članovi Vijeća. Do podnošenja izvještaja ovaj proces još nije okončan. Pored toga, nezavisnost RAK-a je ugrožena i činjenicom da se na nju još uvijek primjenjuje Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave BiH, iako je Ustavna pravna komisija Predstavničkog doma i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH dostavila zaključak Vijeću ministara BiH da sačini, i u parlamentarnu proceduru uputi, novi prijedlog izmjena i dopuna ovog Zakona u kojem će se RAK, Ured za reviziju institucija BiH i Ured za razmatranje žalbi izuzeti iz ovoga Zakona. Do dana sačinjavanja ovog izvještaja navedene izmjene i dopune Zakona nisu dostavljene u parlamentarnu proceduru.

Vijeće za štampu u BiH uspostavljeno je 2000. godine, kao samoregulationo tijelo /shodno Rezoluciji 1636 Vijeća Evrope/, i ima zadatak razvijanje svijesti građana o njihovom pravu na individualnu reakciju u zahtijevanju istinitog izvještavanja štampe, ali i podizanja svijesti novinara o obavezi poštivanja profesionalnih standarda bez postojanja kaznenih mjera i krivičnog gonjenja. To je multietnička institucija, jedinstvena za cijelu zemlju, osnovana od 10 najvećih izdavačkih kuća, sa zadatkom nadgledanja primjene profesionalnih standarda novinskog izvještavanja. To je medijacisko tijelo koje podiže svijest građana o njihovom pravu na istinitu i pravovaljanu informaciji, koje posreduje između nezadovoljnih čitalaca i medija da bi reagiranje, ispravka ili dementi bili objavljeni i na taj način bila spriječena tužba protiv medija koji je napravio grašku, a brzo napravljena ispravka dala satisfakciju građaninu koji je oštećen. Osnovni zadatak ovog tijela je zaštita javnosti od neprofesionalnog postupanja novinara i urednika u štampanim medijima, ali i zaštita slobode izražavanja. Vijeće za štampu donosi odluke koje bi trebali prihvatiti mediji o kojima je riječ i javno ih objaviti.

U BiH djeluju dvije snažne medijske institucije **Medija Centar Sarajevo, Medija Plan Institut i Centar za istraživačko novinarstvo**, koji se bave edukacijom novinara, istraživanjem medijskih sadržaja i okruženja za rad medija i istraživanjem korupcije, kriminala i sl. U BiH ima šest udruženja novinara. Rascijepkanost novinarske zajednice i djelovanje više novinarskih udruženja, odražava se i na učinkovitost njihovog rada.

Na nivou BiH ima samo jedno **Udruženje-BH Novinari** koji imaju 600 registrovanih članova i specijalni servis Linija za pomoć novinarima (Free Media Help Line) za zaštitu slobode izražavanja i besplatnu pravnu pomoć novinarima i medijima, čija su prava ugrožena ili koji se nalaze pod pritiscima političkih, ekonomskih, vjerskih ili drugih lobija. Od 1999. godine do 2008. godine, linija je registrovala i rješila blizu 2000. slučajeva ograničavanja slobode izražavanja, napada na novinare, pritisaka na medije kao i kršenja ljudskih prava.

Statistički podaci

RAK:

U BiH trenutno djeluju 42 TV stanice, 143 radio stanice i 6 emitera u sklopu Javnog RTV Sistema, 5 korisnika dozvola koji emituju na srednjim talasima i i tri nosioca posebne dozvole namijenjene određenim društvenim skupinama (tzv. neprofitni radio). Pored navedenog, do sada je registrovano i 34 korisnika dozvole za TV emitovanje putem drugih elektroničkih komunikacijskih mreža, te 50 korisnika dozvole za distribuciju RTV programa.

Pravo i obaveza RAK-a je da razmotri svaki prigovor u vezi sa potencijalno štetnim programom, te u vezi sa mogućim kršenjem uslova dozvola i ostalih pravila i propisa RAK-a. Od samog početka rada RAK-a, uspostavljen je mehanizam koji omogućava svim građanima, institucijama i organizacijama da RAK-u podnose prigovore u vezi sa emitovanim programima.

U periodu izvještavanja RAK je primila i procesuirala 10 prigovora koji su se odnosili na potencijalni „govor mržnje“ u programima pružalaca audiovizuelnih medijskih usluga. Samo u jednom slučaju RAK je utvrdila kršenje navedene odredbe, na osnovu čega je televizijskoj stanici radi SMS poruka čiji je sadržaj prevazilazio okvire postavljene Kodeksom, izrečena finansijska kazna u iznosu od 2 000 KM. U preostalih devet slučajeva nije bilo osnova za vođenje postupka u vezi sa mogućim kršenjem odredbi koje se tiču govora mržnje, te su isti u redovnoj proceduri okončani.

U 2011. godini procesuirano je ukupno 123 slučaja u vezi sa poštivanjem pravila i propisa RAK-a. Od ukupnog broja, 83 slučaja se odnosilo na programske standarde i principe oglašavanja i sponzorstva u programima RTV stanica, od kojih je 60 slučajeva inicirano uložnim prigovorima građana, a 23 slučaja su procesuirana po službenoj dužnosti. Osim slučajeva programskog standarda, ukupno je procesuirano 42 slučaja tehničkih smetnji-interferencija i slučajeva koji se odnose na kablovsku distribuciju RTV-programa. Pored navedenih, procesuirana su tri slučaja po službenoj dužnosti u vezi sa mogućim kršenjem primjenjivih pravila i propisa za vrijeme prijevremenih izbora.

Udruženje novinara

U 2008. godini zabilježena su 54 slučaja kršenja novinarskih prava i medijskih sloboda i 25 brutalnih napada na novinare što podrazumjeva fizičke nasrtaje, prijetnje i prijetnje smrću /podaci Linije za pomoć novinarima - Udruženja novinara BiH/. Vršeni su i politički pritisci na RAK/ Regulatorna agencija za komunikacije/ kao nezavisnog tijela, što ugrožava slobodu izražavanja.

Tokom 2010. godine u 43 slučaja (podaci Udruženja BiH novinari) registrovano je kršenje medijskih sloboda i prava novinara u BiH. Struktura je slijedeća: 9 prijetnji i pritisaka, 5 fizičkih napada na novinare, 3 uskraćivanja informacija, 9 slučajeva radnog spora/mobinga, 3 slučaja pritužbi na neprofesionalno ponašanje novinara, 3 slučaja klevete, 1 prijetnja smrću itd.

Sloboda vjere i pravni položaj crkava i vjerskih zajednica

Ustav BiH osigurava slobodu religije, a Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica koji je donesen 2004. godine garantuje vjerske slobode i jednakosti u pravima i obavezama svim crkvama i vjerskim zajednicama u BiH bez ikakve diskriminacije.

U skladu sa članom 8. Zakona o slobodi vjere, BiH je potvrdila kontinuitet svojstva pravnog lica Katoličkoj crkvi, Islamskoj zajednici u BiH, Srpskoj pravoslavnoj crkvi i Jevrejskoj zajednici BiH, kao i ostalima crkvama i vjerskim zajednicama kojima je priznato svojstvo pravne osobe, i garantovala im pravo da slobodno uređuju vlastitu organizaciju uz puno poštovanje prava na slobodu savjesti i vjere.

Sva važnija pitanja ostvarivanja slobode vjere, a od interesa su za četiri tradicionalne crkve i vjerske zajednice, rješavaju se u konsultaciji sa Međureligijskim vijećem Bosne i Hercegovine koje je formirano 1997. godine. Vijeće ministara BiH i Međureligijsko vijeće potpisali su 2008. godine Sporazum o međusobnoj saradnji koji ima za cilj da podrži njegovu aktivnost u izgradnji međureligijskog dijaloga, vjerske tolerancije i suživota u BiH. Sporazumom je utvrđena i obaveza Države da finansijski pomaže rad Međureligijskog vijeća što se u praksi već ostvaruje.

U cilju rješavanja pitanja koja su od zajedničkog interesa za BiH i Katoličku crkvu, Predsjedništvo BiH je u avgustu 2007. godine ratifikovalo Osnovni ugovor između BiH i Svete Stolice i Dodatni protokol na Osnovni ugovor.

Pored priznavanja javno-pravnog subjektiviteta, Ugovor Katoličkoj crkvi daje više prava koje treba regulisati posebnim zakonima i ugovorima: Ugovor o dušobrižništvu katolika vjernika pripadnika Oružanih snaga BiH, Zakon o vjerskim praznicima, Zakon o sigurnosti (nepovredivost mjesta za bogoštovlje i sigurnosnim mjerama u njima), Kazneni zakon (sudska istraga protiv crkvene osobe, nepovredivost ispovijedanja tajne), Zakon o prostornom uređenju (izgradnja sakralnih objekata), Zakon o medijima (crkveni mediji i pristup javnim medijima).

Pomenuta i druga pitanja sadržana su u programu rada Mješovite komisije za praćenje provođenja Osnovnog ugovora između BiH i Svete Stolice i Dodatnog protokola na Osnovni ugovor koja je konstituisana u decembru mjesecu 2008. godine. Komisija je održala sedam sjednica (kraj novembra 2009. god.), usvojila Poslovnik o radu, i u okviru već pomenutog programa rada za 2009. godinu, odredila rokove i nosioce poslova za pojedina pitanja. U okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH formiran je Stručni tim za podršku rada Komisije.

Komisija je već utvrdila prijedloge za pojedina naznačena pitanja i predložila ih nadležnim organima na dalje rješavanje (Ugovor o dišobrižništvu za katolike vjernike, pripadnike Oružanih snaga BiH, Zakon o vjerskim praznicima, izmjene Zakona o kaznenoj politici i dr.

U skladu sa Zakonom o slobodi vjere u maju mjesecu 2008. godine Predsjedništvo BiH je ratifikovalo Osnovni ugovor između Srpske pravoslavne crkve i BiH. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, kao nadležno Ministarstvo za odnose sa crkvama i vjerskim zajednicama pokrenulo je proceduru za formiranje Mješovite komisije za praćenje provođenja Ugovora. Očekuje se da će se Komisija uskoro i konstituisati. Komisija će raspravljati o svim pitanjima od zajedničkog interesa za BiH i Srpsku pravoslavnu crkvu i svoje prijedloge upućivati nadležnim vlastima na odlučivanje.

Na istim osnovama se priprema Ugovor između BiH i Islamske zajednice u BiH.

Sve četiri tradicionalne crkve i vjerske zajednice u BiH, već duže vremena, ističu brojne zahtjeve za restitucijom svoje imovine koja je nacionalizovana nakon Drugog svjetskog rata. Zakonom o slobodi vjere i potpisanim i ratifikovanim Ugovorima (gore pomenutim) daje im se pravo na restituciju oduzete imovine ili pravičnu nadoknadu na cijeloj teritoriji BiH. Na donošenju Zakona o restituciji posebno

insistira Međureligijsko vijeće BiH. Zakon o restituciji, već duže vremena, priprema posebno formirana komisija Vijeća ministara BiH.

I pored značajnih, navedenih i drugih, aktivnosti koje preduzima Država na ostvarivanju i zaštiti vjerskih sloboda, prisutne su, u smanjenom obimu, zloupotrebe i diskriminacija na osnovu vjerske pripadnosti, naročito u djelovima zemlje gdje je jedan narod vjerska manjina.

Slučajevi napada na vjerske objekte, skrnavljenje grobova i grobalja, napadi i uvrede vjerskih službenika, napadi na vjerske simbole, omalovažavanje ili izrugivanje bilo koje vjere su i dalje prisutni, ali su značajno smanjeni. Nadležne institucije preduzimaju mjere na ispitivanju slučajeva kršenja vjerskih sloboda i pronalaženju počinioca i većini slučajeva rezultati su pozitivni.

Podaci o etnički motivisanim zločinima u BiH

Analiza stanja

Podaci o etnički motivisanim zločinima temelje se na odredbama krivičnog zakonodavstva koje se primjenjuje na državnom i entitetskom nivou organizacije vlasti u BiH. (Krivični zakon BiH, Zakon o krivičnom postupku BiH, Krivični zakon FBiH, Zakon o krivičnom postupku FBiH, Krivični zakon RS-a, Zakon o krivičnom postupku RS-a, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija FBiH, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija RS-a, Zakon o prekršajima BiH, Zakon o prekršajima FBiH, Zakon o prekršajima RS-a, Zakon BiH o pružanju međunarodne pravne pomoći, Zakon o zaštiti ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom).

Iako krivično zakonodavstvo nije harmonizirano u smislu propisivanja iste krivične sankcije počiniocu krivičnog djela za istovrsno krivično djelo što se tiče dispozicija krivičnih djela koje se odnose na tzv. etnički motivisane zločine one su u biti iste i štite isti zaštitni objekt.

Etnički motivisani zločini vezuju se za obilježja bića slijedećih krivičnih djela:

- Povreda ravnopravnosti čovjeka i građanina
- Sprečavanje povratka izbjeglih i raseljenih lica
- Genocid
- Organizovanje grupe ljudi radi podstrekavanja na činjenje krivičnog djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina
- Uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika
- Služba u neprijateljskoj vojsci
- Špijunaža
- Nedoovoljeno obavljanje istraživačkih radova i prisvajanja spomenika kulture.

Generalno se da zaključiti da su pojedinci ili grupe kroz različite forme i intenzitet netolerantnog, netrpeljivog, provocirajućeg i agresivnog stava i ponašanja (narušavanje javnog reda i mira), a pod plaštom njegovanja, jačanja, veličanja i zaštite sopstvenih nacionalnih, religijskih, kulturnih pa i političkih stajališta zloupotrebljavali vlastitu tradiciju podstičući na izazivanje nacionalne ili vjerske mržnje i netrpeljivosti.

U periodu 2005.-10. godina na području cijele teritorije BiH registrovana su akti nasilja prema vjerskim objektima, spomen-obilježjima, znamenjima, imovini vjerskih zajednica i vjerskim službenicima svih konfesija.

Manifestacija naprijed navedenog ispoljavala se kroz skrnavljenje i uništavanje vjerskih objekata, nadgrobni obilježja, imovine vjerskih zajednica, fizičkih napada i zastrašivanja vjerskih službenika, uništavanje nacionalnih, vjerskih i kulturnih znamenja, podmetanje i aktiviranje eksplozivnih naprava provocirajuće pucnjave o raznim povodima, pisanje uvrijedljivih i prijetećih grafita, lijepljenje naljepnica i plakata uvrijedljivog sadržaja, slanje putem Interneta i mobilnih telekomunikacija prijetećih poruka i ekstremno-radikalnih stajališta.

Tokom pomenutog perioda bilježi se i veći broj imovinskih delikata na štetu povratničke populacije (oštećenja i uništenja stambenih objekata, prevoznih sredstava, ugostiteljskih i objekata uslužnih djelatnosti), krađa imovine povratnika, uništenje ili oštećenje osnovne infrastrukture (putevi, električna energija, vodovod, telefon i sl.) postavljanje prepreka na lokalnim putevima.

Navedene aktivnosti su pretežno imale obilježja pojedinačnih ekscesa, bez većih sigurnosnih posljedica. Međutim, neznatan broj navedenih krivičnih djela je rasvijetljen uglavnom nije poznat ni počinioc ni motiv izvršenja krivičnog djela, te ne treba gubiti iz vida da način izvršenja, posljedice i mjesto izvršenja krivičnog djela upućuju na zaključak da je dio njih imao za cilj destabilizaciju bezbjedonosne situacije i stvaranja osjećaja nesigurnosti kod povratničke populacije.

Navedene pojave koje se neminovno reflektuju i na stepen zaštite ljudskih prava u BiH uslovljeni su širim društvenim kretanjima i odražavaju ekonomske, socijalne i političke prilike u društvu upozoravajući na značaj ukupnog društvenog dogovora i potrebu jače pažnje kako bi društvo u cjelini moglo adekvatno odgovoriti na pojave etnički motivisanog ekstremizma.

Dostignuća i napredak

Dakle, generalno se može zaključiti da je, za traženi izvještajni period, evidentan osjetan pad počinjenih krivičnih djela koja su etnički motivirana na štetu povratnika.

Napominjemo da su skupovi povodom izgradnje ili obnove vjerskih objekata kao i komemorativni skupovi protekli u bezbjednoj atmosferi prije svega zahvaljujući odgovornom i profesionalnom angažmanu policijskih snaga u BiH. Na osnovu podataka o broju i vrsti krivičnih djela i prekršaja počinjenih na štetu povratnika može se uočiti primjetan pad etnički motivisanih delikata na štetu povratnika.

Policija preduzima mjere preventivnog karaktera u sprečavanju incidentnih situacija kroz redovne pozorno- patrolne službe u povratničkim naseljima.

Napominjemo, da je održivom povratku izbjeglih i raseljenih lica sa aspekta bezbjednosti dat poseban prioritet.

Putem projekata „Jačanje policije u zajednici“ i „Jačanje sposobnosti lokalne policije u pogledu sigurnosti građana“ ostvaruju se svakodnevni (24 sata) kontakti policije i građana povratnika (policijske patrole kroz povratnička naselja), kontakti predstavnika policijskih snaga i udruženja povratnika, te kontinuirana saradnja sa predstavnicima vjerskih zajednica i forumima za bezbjednost općina u kojima su isti osnovani.

Naprijed navedne aktivnosti pokazale su pozitivan pomak u pogledu sigurnosti povratnika i doprinose održanju BiH kao multinacionalne i multivjerske zajednice kakva je oduvijek i bila.

Preporuka broj 11: Komitet ponavlja svoju preporuku da država potpisnica ukine sistem segregacije u jednonacionalne škole i osigura da isti osnovni nastavni plan i program bude za svu djecu uz promovisanje tolerancije među različitim nacionalnostima u zemlji cijeneći njihove specifičnosti

Pravo djece na obrazovanje regulirano je u članovima 28., 29. i 30. Konvencije o pravima djeteta čija je potpisnica i BiH.

Oblast obrazovanja u BiH, u skladu sa Ustavom BiH, regulirana je zakonom entiteta, kantonalnim zakonima u FBiH i zakonom BD BiH.

Kada je u pitanju državni nivo ovu oblast prati i koordinira Ministarstvo civilnih poslova BiH, odnosno poseban Sektor za obrazovanje.

U cilju efikasnije koordinacija u oblasti obrazovanja, donesen je Memorandum o osnivanju Konferencije ministara obrazovanja BiH („Službeni glasnik BiH“ broj 19/08).

Ministarstvo civilnih poslova koordinira radom Konferencije ministara obrazovanja koja okuplja entitetske, kantonalne ministre obrazovanja i šefa Odjela za obrazovanje BD BiH. Glavni zadaci Konferencije ministara obrazovanja u BiH, kao savjetodavnog tijela, su da zauzme stavove, daje savjete i preporuke za usklađivanje: obrazovnih politika i strateških planova razvoja obrazovanja, obrazovnog zakonodavstva, aktivnosti na definiranju, implementaciji, praćenju i razvoju obrazovnih standarda i njihovoj harmonizaciji sa evropskim i međunarodnim standardima i dr.

Poduzetim aktivnostima na planu usvajanja relevantnih razvojnih dokumenata i aktivnostima koje se vodena planu harmonizacije zakonodavstva, obrazovne vlasti u BiH (Ministarstvo civilnih poslova BiH, ministarstva obrazovanja entiteta i kantona) treba da osiguraju temeljne pretpostavke zapostizanje zadovoljavajućeg nivoa koherentnosti obrazovnih politika, usklađenosti obrazovnog zakonodavstva i ujednačenosti kvaliteta obrazovnih usluga generalno.

To znači osiguranje jednakih mogućnosti pristupa i učešća u odgovarajućem obrazovanju za sve, bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

Medjutim, stanje obrazovne prakse pokazuje da još uvijek nije ostvaren zadovoljavajući nivo implementacije definiranih ciljeva i postojećih zakonskih rješenja, te da mnoga pitanja i problemi u praksi i dalje čekaju da budu riješeni na zadovoljavajući način, a između ostalog tu su i upotreba jezika i pisama u nastavnom procesu i jednonacionalne škole.

Pojam sistema segregacije u jednonacionalne škole u BiH se vezuje za pojavu „dvije škole pod jednim krovom”.

Pitanje eliminiranja „dvije škole pod jednim krovom“ je veoma kompleksno pitanje. Rješavanje ovog pitanja podrazumijeva, s jedne strane punu implementaciju principa nediskriminacije učenika po bilo kom osnovu, a s druge strane punu implementaciju prava na obrazovanje na maternjem jeziku.

Po ovom pitanju donesene su dvije različite presude na općinskim sudovima u Mostaru i Travniku.

Po presudi Općinskog suda u Mostaru, donesenoj 27. 4. 2012. godine, praksa „dvije škole pod jednim krovom“ ocjenjuje se kao diskriminatorna. Istom presudom se Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona nalaže poduzimanje neophodnih i zakonom predviđenih koraka i radnji usklađenih sa legitimnim i specifičnim ciljevima obrazovanja u skladu sa propisima BiH, a u cilju prestanka dalje diskriminacije djece u školama na području navedenog kantona na temelju njihove etničke pripadnosti.

Presudom općinskog suda u Travniku, donesenom iste godine, odbijen je tužbeni zahtjev Udruženja „Vaša prava BiH“ iz Sarajeva. Ovo udruženje pred općinskim sudom u Travniku je tužilo Ministarstvo prosvjete Srednjobosanske županije zbog postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ na području navedene županije, a u kojima se kako je smatrao podnositelj tužbe, razdvajanjem po etničkom principu, vrši diskriminacija i segregacija učenika. U obrazloženju presude Općinskog suda u Travniku se navodi da su „dvije škole pod jednim krovom“ rezultat provedbe Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma koji se tiče povratka prognanih na svoja ognjišta, što znači da su ove škole nastajale kako bi se povratnicima osiguralo pravo na školovanje djece na maternjem jeziku i po planu i programu kojeg za svoju djecu biraju roditelji. Obrazloženje presude se temelji na Privremenom sporazumu o ostvarivanju posebnih potreba i prava djece povratnika (potpisan marta/ožujka 2002. godine).

Na osnovu upita Ministarstva za ljudska prava BiH, Ministarstvu civilnih poslova BiH koje na nivou BiH ima koordinirajuću ulogu u oblasti obrazovanja, u vezi fenomena „dvije škole pod jednim krovom” Ministarstvo civilnih poslova BiH je dalo sljedeći odgovor:

“Polazeći od svog mandata, Ministarstvo civilnih poslova BiH je od 2008. do 2010., na pet od ukupno dvanaest sjednica Konferencija ministara obrazovanja u BiH na dnevni red stavljala fenomen „dvije škole pod jednim krovom“. Tako je 2008. Formirana radna grupa sa zadatkom da pripremi izvještaj, detaljno analizira i pripremi preporuke za prevazilaženje fenomena „dvije škole pod jednim krovom“.

Konferencija ministara obrazovanja u BiH nije prihvatila izvještaj ove Radne grupe, ocijenivši ga nezadovoljavajućim, te je formirana druga radna grupa kojoj je ovoga puta na čelu bio OSCE. Nova Radna grupa dobila je specifičnu zadaću da prije svega definiše pojam „dvije škole pod jednim krovom“ i objasni na koji način se on vezuje sa pojmom diskriminacije i segregacije u obrazovnom sistemu u BiH, jer postoje brojne mogućnosti organizacije „dvije škole pod jednim krovom”, a da nisu u pitanju

segregacija i diskriminacija. Na primjer česti su slučajevi da su jedna osnovna i jedna srednja škola u manjim mjestima širom BiH smještene u istom objektu.

Međutim, Konferencija Ministara obrazovanja u BiH nije prihvatila ni izvještaj o „dvije škole pod jednim krovom“ koji je proizvela nova Radna grupa na čelu sa OSCE-om jer se u predloženoj definiciji nije pominjala veza ovog fenomena sa pojavom segregacije u školi, niti su bila predložena odgovarajuća rješenja za njegovo prevazilaženje.

Također, ministri obrazovanja iz kantona/županija u kojima postoji taj fenomen odlučno su negirali postojanje bilo kakvog oblika segregacije u slučajevima „dvije škole pod jednim krovom“. Zapravo, oni su mišljenja da je to jedan od načina na koji se štiti temeljno pravo djeteta na nastavu na maternjem jeziku. Za njih „dvije škole pod jednim krovom“ nisu problem i oni traže da se prekine sa tretiranjem tog fenomena kao političkog problema.

Stoga je zaključak 11. sjednice Konferencije ministara obrazovanja u BiH, održane 30. 3. 2010. godine, na kojoj je zadnji put razmatran fenomen „dvije škole pod jednim krovom“ bio slijedeći:

“Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, sa mjerodavnim ministarstvima Hercegovačko-neretvanskog, Srednjobosanskog i Zeničkodobojskog kantona, uz sudjelovanje Ministarstva civilnih poslova BiH, treba nastaviti daljnji rad po ovom pitanju, počevši od redefiniranja pojma „dvije škole pod jednim krovom“. Osim navedenog, nadležne obrazovne vlasti obavezuju se da će sagledati sve eventualne oblike diskriminacije i segregacije u obrazovanju i poduzeti energične mjere za njihovo uklanjanje, kako bi se ispunili postprijemni uvjeti Vijeća Evrope, ali i prioritete definirani dokumentom “Evropsko partnerstvo za BiH”. Sva mjerodavna ministarstva obrazovanja u BiH imaju obavezu periodično informirati Konferenciju ministara obrazovanja u BiH o poduzetim mjerama i aktivnostima u vezi ove problematike”.

Imajući u vidu naprijed navedeno možemo zaključiti da je pojava označena kao „dvije škole pod jednim krovom“ i dalje prisutna u BiH i da se ista posmatra neujednačeno u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine o čemu svjedoče i presude nadležnih sudova u Mostaru i Travniku.

Bosna i Hercegovina će i dalje ulagati napore kako bi pronašla rješenje za prevazilaženje pomenute pojave u skladu sa Ustavom zagarantovanim pravom na jezik i pismo (napominjemo: u Bosni i Hercegovini su službeno priznata tri jezika: bosanski, hrvatski i srpski i dva pisma: latinica i ćirilica).

Preporuka broj 12: Komitet ponavlja svoje preporuke državi potpisnici, pozivajući se na svoju opću preporuku 27 (2000), i da dalje nastoji da se bori protiv predrasuda prema Romima, te da osigura da svi Romi imaju pristup ličnim dokumentima koji su potrebni da bi mogli uživati u svojim građanskim i političkim pravima, kao i svojim ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Komitet preporučuje da država potpisnica u potpunosti implementira svoje različite strategije i akcione planove za pitanja Roma donesene u skladu sa Deklaracijom i programom rada Dekade za inkluziju Roma 2005-2015, uz aktivnosti koje su uglavnom posvećene osiguranju odgovarajućeg rješenja stambenih pitanja, zdravlja, zapošljavanja, socijalne sigurnosti i obrazovanja Roma.

U cilju pripreme odgovora na preporuku pod rednim brojem 12 u obzir su uzete raspoložive informacije o najvažnijim aktivnostima provedenim na prostoru BiH. Informacija uključuje i postignute rezultate o primjeni standarda utvrđenih u okviru međunarodnih instrumenata koje je prihvatila BiH, a koji se odnose na zaštitu ljudskih prava manjina. U obzir su uzete i informacije o aktivnostima nevladinih organizacija (domaćih i međunarodnih), a posebno udruženja Roma.

U izradi Informacije pošlo se od međunarodnog standarda, prema kojem se odnos prema manjinama i ostalim ranjivim kategorijama prepoznaje kao indikator prema kojem se mjeri demokratičnost jednog društva, kao uslov za napredak BiH u procesu evropskih integracija.

U cilju sadržajnijeg odgovora na datu preporuku naglašavamo nekoliko važnih hronološki realiziranih aktivnosti BiH koje su realizirane posljednjih godina tačnije:

2002. godina

BiH je ratifikacijom Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope 2002. godine preuzela obavezu da aktivnom politikom, zakonima i drugim aktima radi na ostvarivanju načela utvrđenih ovom konvencijom.

Imenovanje odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH

Inicijalna aktivnost u pogledu poboljšanja zaštite najugroženije romske manjine započeta je kroz imenovanje savjetodavnog i koordinirajućeg tijela 2002. godine od strane Vijeća ministara BiH.

- Prvi saziv Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH imenovan je na osnovu Zaključka Vijeća Ministara BiH sa 70-te sjednice održane 13.6.2002. godine.
- Drugi saziv imenovan je Odlukom o imenovanju Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH na 27 sjednici Vijeća Ministara BiH, održanoj u novembru 2007. godine („Službeni glasnik BiH”, br. 99/07) na mandat od četiri godine.
- Treći saziv je imenovalo Vijeće ministara BiH je na 20 sjednici održanoj 18.9. 2012. godine donoseći tom prilikom i Odluku o formiranju Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH i Odluku o imenovanju članova Odbora („Službeni glasnik BiH“, broj: 85/12) od 25.10.2012. godine. Odlukama su, pored ostalog, definisane nadležnosti ovog tijela koje je važno ovom prilikom naglasiti.

Odbor ima nadležnost da raspravlja o svim značajnim pitanjima sadržanim u Strategiji BiH za rješavanje problema Roma (“Službeni glasnik BiH”, broj 67/05), (u daljem tekstu: Strategija) te prati provođenje i predlaže aktivnosti u svrhu efikasnije realizacije Dekade inkluzije Roma 2005-2015. godina. Konkretno, Odbor je zadužen za:

- a) sistemsko praćenje provođenja Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite (u daljem tekstu: Akcioni plan) i Revidiranog plana o obrazovnim potrebama Roma u BiH;
- b) donosi operativne planove i predlaže mjere za unapređenje provođenja Akcionog plana;
- c) putem svojih predstavnika inicira aktivnosti na osiguranju sredstava u budžetima institucija na nivou BiH i entiteta za potrebe realizacije Akcionog plana;
- d) prati utrošak odobrenih sredstava u budžetima institucija BiH i institucija entiteta za realizaciju Akcionog planu u sve tri oblasti te dinamiku realizacije istih;
- e) uključuje se u ostvarivanju kontakata sa potencijalnim donatorima i drugih zainteresovanih strana na osiguravanju sredstava za provođenje Akcionog plana;
- f) u cilju donošenja validnih stavova, zaključaka i preporuka, Odbor može, u skladu sa finansijskim mogućnostima, formirati stalne ili povremene komisije i tematsko- stručne grupe, a posebno u okviru implementacije Akcionog plana;
- g) svojim aktom utvrdiće sistem monitoringa realizacije utvrđenih planskih aktivnosti za Rome u Bosni i Hercegovini te pratiti metodologiju utroška donatorskih i budžetskih sredstava namijenjenih za realizaciju Akcionog plana.

2003. godina

Značajno je naglasiti da je u saradnji sa predstavnicima manjina i gore pomenutog Odbora za Rome, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH izradilo a Parlamentarna skupština BiH usvojila Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH kojim je priznat status manjina: Albancima, Crnogorcima, Česima, Italijanima, Jevrejima, Mađarima, Makedoncima, Njemcima, Poljacima, **Romima**, Rumunima, Rusima, Rusinima, Slovacima, Slovencima, Turcima i Ukrajincima. Ovim zakonom je propisano da pripadnici manjina, pored prava koja uživaju kao i svi građani-državljeni BiH, uživaju dodatnu zaštitu i prava utvrđena pomenutom konvencijom i ovim zakonom a naročito u oblasti historije, kulture, običaja, tradicije, jezika, pisma, obrazovanja i vjerskih sloboda i dr.

2004. godina

Provodeći već navedene međunarodne i domaće pravne standarde jedna od narednih aktivnosti odnosila se na obrazovne potrebe manjina tako da je na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Vijeće ministara BiH 2004. godine usvojilo Akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma koji je 2010. godine usvojen kao Revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma na 128 sjednici održanoj 14.7.2010 o čijoj realizaciji je Vijeće ministara BiH već bilo informisano, tačnije, Izvještaj je razmotren i usvojen na 17-toj sjednici održanoj 30. avgusta 2012. godine.

2005. godina

Prateći u kontinuitetu položaj romske nacionalne manjine, prije svega kroz realizaciju obaveze izvještavanja BiH o provođenju međunarodnih konvencija i protokola prvenstveno prema Komiteta VE za nacionalne manjine dobiveni su pokazatelji da u BiH *od 17 nacionalnih manjina, Romi se nalazi se u najtežem socijalnom položaju.*

Radi toga je u pogledu odgovornosti države te radi potrebe za konkretnijom intervencijom bilo neophodno donijeti Strategiju BiH za rješavanje problema Roma (u daljem tekstu: Strategija za Rome) koja je i usvojena od strane Vijeća ministara BiH, 21. 7. 2005. godine i objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj: 67/05“. Važno je naglasiti da ova strategija ne utvrđuje vremenski okvir njene realizacije niti indikatore praćenja i provođenje tako da je dugoročno primjenjiva jer sadrži osnovna načela za unapređenje položaja manjina u BiH.

2006-2007. godina

U periodu 2006-2007. godine realizirane su uglavnom aktivnosti kroz saradnju Odbora za Rome BiH i resornog ministarstva koje možemo opisati kao jačanje regionalne saradnje, saradnja sa međunarodnim organizacijama sa usmjerenjem na prikupljanje relevantnih pokazatelja o broju i potrebama Roma u pogledu njihovog socijalnog stanja, građanskog statusa (istraživanja o upisu u matične knjige rođenih) i drugih rezidencijalnih prava. Značajno je spomenuti istraživanje romskih nevladinih organizacija okupljenih oko Vijeća Roma BiH koje su 2007. godine provele istraživanje i izašli sa podacima o životu u romskim zajednicama, posebno kad su u pitanju stambeni uslovi, infrastruktura naselja, zaposlenost, pristup zdravstvenoj zaštiti i dr. egzistencijalne potrebe. Prema njihovom istraživanju iz 2007. godine u BiH živi cca 76.000 pripadnika Romske manjine.

2008. godina

U okviru evropskih i regionalnih inicijativa konačno je 2005 godine usaglašen je zajednički dokument „*Dekada inkluzije Roma 2005. – 2015. godina*“ između nekoliko zemalja članica Evropske unije i zemalja u predpristupnom statusu koji je BiH potpisala 2008. godine.

Pristupanjem Dekadi BiH se obavezala da će godišnje tokom njenog trajanja osiguravati novčana sredstva neophodna za provođenje Akcionog plana u rješavanju romskih egzistencijalnih potreba kao što su stanovanje, zapošljavanje zdravstvena zaštita i obrazovanje. BiH je Dekadu prihvatila kao praktičan model za izgradnju odgovarajućih standarda, metodologije i međusobne saradnje država i međunarodnih organizacija i institucija u borbi protiv siromaštva romske populacije, njihovog isključivanja i diskriminacije u regionalnom okviru.

Akcioni plan za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite

Polazeći od sadržaja spomenute Strategije i ciljeva Dekade te činjenice da su Romi u BiH po svim društveno-ekonomskim parametrima najsiromašnija i ujedno najugroženija nacionalna manjina, Vijeće ministara BiH je 2008. godine usvojilo Akcioni plan za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite (u daljem tekstu: Akcioni plan za Rome).

Akcioni plan za Rome prvenstveno predstavlja operativni dokument u čijem sačinjavanju su sudjelovali predstavnici svih nadležnim ministarstava iz BiH kao i predstavnici Roma tako da je osiguran puni participativni pristup svih relevantnih aktera u implementaciji ovog plana. Ovim planom nastojala se osigurati:

- realnost u planiranju i obuhvatu mjera za rješavanje problema Roma u tri ključne oblasti: stanovanje, zapošljavanje i zdravstvena zaštita;
- bolja uključenost lokalnih vlasti, s jedne strane, i romskog nevladinog sektora, s druge strane u provođenju ciljeva i zadataka definisanih Akcionim planom.

Analizom ukupnih rezultata o realizaciji Akcionog plana za Rome BiH do sada u odnosu na ciljeve Dekade, BiH je od zemalja članica Dekade ocijenjena kao veoma uspješna zemlja u pogledu postizanja dobrih rezultata posebno u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma i u procesu evidentiranja romskih potreba. Dobra praksa i postignuti rezultati prihvaćeni su i od strane ostalih članova Dekade inkluzije Roma pa su neke zemlje pokazale interes za razmjenom pozitivne prakse u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma i procesu evidentiranja. U narednom periodu predstoji realizacija ove aktivnosti kao i predsjedavanje BiH u posljednjoj godini trajanja Dekade (2015).

II. Realizacija Akcionog plan za rješavanje problema Roma iz oblasti: stambenog zbrinjavanja, zapošljavanja zdravstvene zaštite

U okviru Akcionog plana za rješavanje problema Roma iz oblasti: stambenog zbrinjavanja, zapošljavanja i zdravstvene zaštite (u daljem tekstu: Akcioni plan za Rome) utvrđeno je više ciljeva i mjera utvrđenih prema vremenskom okviru, naznačavanjem odgovornih institucija i organizacija za njihovo provođenje, posebnih indikatora praćenja, i plana potrebnih budžetskih sredstava za realizaciju.

Detaljnije informacije koje se odnose na plasman i utrošak raspoloživih sredstava kao i postignuti rezultati sadržane su u dokumentu “**Mapiranje i analiza ulaganja u romske akcione planove**“, kao prilog ovoj Informaciji,.

U pomenutom dokumentu analizirane su najvažnije provedene aktivnosti na poboljšanju društveno-ekonomskog statusa romske nacionalne manjine u BiH. Osnovu za pomenutu analizu predstavljale su sve raspoložive informacije dostavljene od strane institucija i organizacija uključenih u realizaciju Akcionog plana za Rome.

Stambeno zbrinjavanje Roma

U dosadašnjem periodu implementacije Akcionog plana za rješavanje problema Roma najviše sredstava izdvojeno je za stambeno zbrinjavanje. Konkretno, za tri godine (2009, 2010 i 2011) iz budžeta na državnom i entitetskom nivou, donatorskih sredstava, i sredstava sufinansiranja implementatora za stambeno zbrinjavanje Roma utrošeno je **9.935.405,00 KM** a efekti su sljedeći:

- ✓ Projekti su realizovani u 30 općina BiH.
- ✓ Izgrađeno je 156 stambenih jedinica.
- ✓ Rekonstuisano je ili sanirano 191 stambenih jedinica za Rome,
- ✓ 210 romskih porodica koristi obnovljenu ili rekonstruisanu infrastrukturu (vodovod, kanalizacija električna energija).
- ✓ Trenutno su u fazi realizacije sredstva iz budžeta za 2012 godinu 2.150.000,00 KM za izgradnju i rekonstrukciju cca novih 70 stambenih jedinica i izgradnju infrastrukturnih objekata

U cilju konkretizacije poslova i zadataka stambenog zbrinjavanja Roma, Sektor za ljudska prava Ministarstva sačinio je Metodologiju i smjernice za realizaciju pomenutih sredstava i potreban broj pratećih dokumenata kojima se uređuju obaveze i odgovornost učesnika u implementaciji.

Zapošljavanje Roma

Za zapošljavanje Roma, u proteklom periodu za dvije godine (2009, 2010) implementacije Akcionog plana, izdvojeno je iz budžetskih sredstava 1.500.000,00 KM, a efekat implementacije je sljedeći:

- ✓ Ukupno je zaposleno 212 Roma, evidentiranih u zajednicama za zapošljavanje.
- ✓ Realizacijom budžetskih sredstava odobrenih u budžetu institucija BiH za 2012. godinu (710.000,00KM) planirano je, u sklopu pomenutih mjera, zapošljavanje još 90 Roma.

Obzirom na složenost političkog i ekonomskog trenutka i u postojećim uslovima tržišne privrede ne treba očekivati značajnije pomake većeg zapošljavanja Roma u narednom periodu.

Realizovane su dvije mjere iz Akcionog plana; sufinansiranje poslodavca i finansiranje samozapošljavanja Roma. Program zapošljavanja Roma implementirali su entitetski zavodi za zapošljavanje i zavod BD BiH, a na osnovu Memoranduma o implementaciji koji su zavodi potpisali sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Zdravstvena zaštita Roma

U skladu sa Akcionom planom za rješavanje problema Roma, najmanje budžetskih sredstva u iznosu 545.000,00 KM (2009-2012) izdvojeno je za zdravstvenu zaštitu Roma. Navedeni iznosi koristili su se prvenstveno za osiguranje i provođenje preventivnih mjera u cilju poboljšanja zdravstvenog stanja pripadnika romske populacije specifično u odnosu na imunizaciju romske djece, zarazne i masovne nezarazne bolesti i oralne bolesti do 2011. godine.

Specifična sredstva (210.000,00 KM) su namijenjena za 2012. godinu za:

- ✓ FBIH, sredstva su namijenjena za podizanje svijesti iz oblasti zaštite zdravlja a specifično za provođenje informativnih kampanja o pravu na zdravstvenu zaštitu i rad na podizanju svijesti o važnosti zdravstvene zaštite u romskoj manjini i provođenje zdravstveno-odgojnih aktivnosti od lokalnih edukatora o značaju prevencije u zdravstvenoj zaštiti;
- ✓ RS, sredstva su namijenjena za podizanje svijesti iz oblasti zaštite zdravlja a specifično za provođenje informativnih kampanja o pravu na zdravstvenu zaštitu i rad na podizanju svijesti o važnosti zdravstvene zaštite u romskoj manjini i osiguranje i provođenje preventivnih mjera u cilju poboljšanja zdravstvenog stanja pripadnika romske manjine a specifično u odnosu na prioritetne programe preventivne zdravstvene zaštite;
- ✓ BD, sredstva su namijenjena za slične namjene kao u FBiH i RS

S obzirom na direktnu nadležnost entitetskih institucija utrošak sredstava reguliše se Memorandumom o razumijevanju za implementaciju Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblasti zdravstvene zaštite između Ministarstva za ljudska prava i Zavoda za javno zdravstvo entiteta i BD BiH.

Evidentiranje romskih potreba

Proces evidentiranja Roma u BiH otpočeo je 23.11.2009. godine. Proces se odvijao istovremeno u 10 operativnih timova od kojih je 6 bilo formirano u Federaciji BiH, a 3 tima u RS te jedan u BD BiH Svi formirani timovi su bili raspoređeni prema teritorijalnoj blizini općina u kojem u najvećem broju žive Romi. Objedinjeni podaci nakon provedenog procesa evidentiranja ukazuju da je u BiH evidentirano 16.771 Roma ili 4.308 domaćinstava. U odnosu na broj popisanih područja procjenjuje se da u nekim dijelovima, kao što je Tuzla, ostalo i do 30% domaćinstava koji nije željelo da pristupi ili je bilo odsutno prilikom procesa evidentiranja. Podaci govore da je u BiH prisutno cca 25.000 - 30.000 osoba romske nacionalne manjine odnosno da je u pitanju 19.500 osoba ili 4. 500 domaćinstava kojima će biti potreban jedan od oblika pomoći koji su sadržani u Strategiji i Akcionom planu.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je krajem 2010. godine potpisalo Sporazum o saradnji sa 34 centra za socijalni rad za vođenje i ažuriranje podataka u bazi podataka o potrebama romskih domaćinstava u BiH. Ukupna sredstva planirana za ovu namjenu iznosila su 100.000,00 KM a utrošena su za nabavku opreme za centre za socijalni rada i izradu baza podataka namijenjene ministarstvu i centrima za socijalni rad u BiH. U toku 2012. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je navedeni Sporazum potpisalo sa dodatna 23 centra za socijalni rad u kojima su evidentirani Romi. Sredstva u iznosu 30.000 KM koja su Odlukom o rasporedu budžetskih sredstava namijenjena za aktivnosti na ažuriranju podataka o potrebama Roma će biti dodijeljena centrima za nabavku računarske opreme.

Na osnovu prikazanih rezultata za pojedine oblasti Akcionog plana ukratko naglašavamo uočene probleme:

- 1) Sve uključene institucije i organizacije nisu se odgovorno i na jednak način uključile u realizaciji Akcionog plana
- 2) Postojeći locirani budžeti nisu bili zasnovani na stvarnim podacima i potrebama Roma,
- 3) U Akcionom planu za Rome naznačene su odgovorne institucije za realizaciju utvrđenih ciljeva i mjera iz čega proizlazi nejasnost u pogledu pojedinačne odgovornosti naznačenih institucija,
- 4) Dodatno formirana koordinirajuća tijela, konkretno; Koordinacioni odbor za praćenje provođenja Akcionog plana samo je usložilo provođenje i koordinaciju cjelokupnih aktivnosti te je kroz uspostavu trećeg saziva Odbora za Rome uspostavljena racionalnija koordinacija.
- 5) Sagledavajući realizirane aktivnosti te posebno proces prikupljanja podatak o realnim potrebama Roma u BiH te na osnovu preporuka Upravnog komiteta Dekade tokom 2012. godine započet je proces revizije Akcionog plana za Rome.

Revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma

Revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma usvojen je na 128. sjednici Vijeća ministara BiH 14. 07. 2010. godine. Ovim dokumentom definisana su četiri cilja i četrdesetsedam mjera kako bi romska djeca imala ravnopravnost u pogledu dostupnosti kvalitetnom obrazovanju što je preduslov za njihovo kasnije integriranje u društvo.

Na osnovu zaključka Vijeća ministara BiH, ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH donio je Odluku o formiranju Stručnog tima za praćenje primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma („Službeni glasnik BiH“, broj 5/11).

Stručni tim čine predstavnici nadležnih državnih ministarstava, entitetskih ministarstava obrazovanja i Odjela za obrazovanje Vlade BD BiH i dva predstavnika Odbora za Rome. U proteklom periodu u radu Stručnog tima nisu participirali predstavnici Odbora za Rome jer isti nije bio formiran do 19. oktobra/listopada 2012. godine kad je održana konstituirajuća sjednica. Na istoj sjednici Odbor za Rome je predložio svoja dva predstavnika i priprema se izmjena i dopuna Odluke o formiranju Stručnog tima za praćenje primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma.

Radi uspostave sistema dostavljanja informacija Stručnom timu, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je formiralo širu mrežu podrške od predstavnika ministarstava obrazovanja iz regija gdje su nastanjeni Romi.

Stručni tim je pripremio metodologiju za praćenje primjene navedenog plana. Pri sačinjavanju preliminarog izvještaja o primjeni revidiranog akcionog plana (august/kolovoz 2011.) javile su se poteškoće zbog nedostatka sveobuhvatnih pokazatelja.

Upornim istraživanjem na dostavi podataka, koji prate primjenu svih indikatora, sačinjen je Prvi izvještaj o provođenju Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma za 2011. godinu koji je

Vijeće ministara razmotrilo i usvojilo na 18. sjednici održanoj 30. 08. 2012. godine.

Nakon usvajanja navedeni izvještaj je prezentiran na pet okruglih stolova održanih u Sarajevu, Mostaru, Tuzli, Zenici i Banja Luci. Prezentaciju su vršili članovi Stručnog tima uz podršku OSCE. Učesnici okruglih stolova su bili predstavnici nadležnih obrazovnih vlasti, direktori i pedagozi škola u kojima su romska djeca u većem broju i predstavnici centara za socijalni rad. Na okuglim stolovima iznesen je zahtjev da se ubuduće izvještaji o provođenju Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma sačinjavaju po školskim godinama, a ne po kalendarskim godinama, što je Stručni tim prihvatio.

Upis Roma u matične knjige rođenih (MKR)

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u julu 2011. godine, na bazi podataka i informacija članova interresorne radne grupe pripremio Inicijativu za usklađivanje propisa kojima se uređuje pitanje upisa u matične knjige rođenih i uspostava elektronske baze podataka s ciljem da se ista razmotri od strane nadležnih ministarstava pravde u BiH, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova i Odjela za javni

registar BD BiH, kako bi se razmotrile mogućnosti harmoniziranja i usklađivanja propisa iz oblasti upisa u matične knjige rođenih. Posebno je naglašena potreba upisa romske djece, u matične knjige rođenih. Na osnovu pomenute inicijative izvršeno je harmoniziranje propisa u oba entiteta i BD BiH. U FBiH donesen je novi zakon Zakon o matičnim knjigama FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 37/12).

Institucionalni kapaciteti

U okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH osigurana je stručna podrška za implementaciju ovih aktivnosti (Sektor za ljudska prava).

Ministarstvo se posebno suočava sa izazovima u pogledu ustanovljenja dobre prakse i saradnje sa udruženjima građana koji predstavljaju ugrožene manjinske grupe. U toku su opsežne aktivnosti koje imaju za cilj da uredi odnose sa udruženjima građana i NVO-ima, s obzirom na to da je neophodno ispoštovati standard koji podrazumijeva inkluziju predstavnika Roma u cjelokupnom procesu realizacije ciljeva Dekade.

Zbog nedostatka finasijskih sredstava postojeći oblici saradnje Ministarstva sa drugim uključenim institucijama i organizacijama moraju se racionalizirati, s tim da se zadrži trend održavanja konsultacijskih sastanaka radi osiguravanja učešća Roma u cjelokupnom procesu.

Ministarstvo je u cilju osiguravanja dobre koordinacije, te radi praćenja realizacije Akcionog plana za Rome, uspostavilo interresorne tematske stručne grupe u kojima participiraju i predstavnici Roma.

Obzirom da je Odlukom o osnivanju Odbora za Rome BiH povjeren zadatak praćenja implementacije Akcionog plana za Rome ovom tijelu predstoji izrada metodologije izvještavanja i praćenja u okviru Revidiranog Akcionog plana za Rome. Planirano je imenovanje u saradnji sa Odborom za Rome užeg Monitorig tima za praćenje Revidiranog Akcionog plana za Rome.

Projekti podrške implementaciji akcionog plana za rome u BiH

U ranijem periodu značajnu pomoć u realizaciji Akcionog plana za Rome osigurale su Švedska organizacija EU, SIDA, UNHCR, UNICEF, UNDP, OSCE, WORLD VISION, BOSPO.

U okviru implementacije projekta „podrška Nacionalnom Akcionom planu za uključnje Roma“ finansiranog od strane Evropske unije, a u skladu sa Memorandumom o razumijevanju potpisanog između Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i CARE International, angažovana je koordinatorica za Rome koja poslove obavlja u prostorijama Ministarstva.

Pozicija romskog koordinatora je važna u širenju i razmjeni informacija između romskih udruženja i nadležnih organa u implementaciji Akcionog plana kako bi se ojačali institucionalni kapaciteti posebno na nivou lokalne zajednice.

U sklopu projekta CARE International, a u saradnji sa partnerskom organizacijom EUROROM iz Tuzle, angažovana su i četiri regionalna Roma koordinatora koji pokrivaju regije gdje živi najveći broj Roma Bosne i Hercegovine. Regionalni koordinatori većinom su odgovorni za saradnju lokalnih organa vlasti i romskih udruženja na provođenju konkretnih ciljeva i zadataka utvrđenih Akcionim planom.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice će, cijeneći doprinos romskih koordinatora u poboljšanju položaja romske manjine, uz pomoć IPA fondova i projekata međunarodnih NVO namijenjenih za inkluziju Roma nastojati u saradnji sa OSCE-om i UNHCR-om obezbijediti održivost Roma koordinatora i u narednom periodu. S tim da je potrebno u narednom periodu osigurati zapošljavanje jedne osobe romske nacionalnosti u Ministarstvu.

Preporuka broj 13: Komitet ponavlja svoju preporuku da država potpisnica nastavi njegovanje međukulturalnog dijaloga, tolerancije i razumijevanja, posvećujući dužnu pažnju kulturi i istoriji različitih etničkih grupa u Bosni i Hercegovini.

BiH je multinacionalna, multivjerska pa samim tim i multikulturalna društvena zajednica, te se kao takva zalaže za održavanje multikulturalnosti uz poštovanje principa parlamentarne demokratije, jačanja međusobnog dijaloga kao osnovnog sredstva u povezivanju različitosti i razvoju tolerancije u društvu. BiH je postojbina (po Ustavu BiH) tri konstitutivna naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) i (prema Zakonu o zaštiti prava nacionalnih manjina) 17 nacionalnih manjina, što kao sama činjenica ukazuje na šarolikost kulturnog naslijeđa, kao nacionalnog blaga, bosansko-hercegovačke države.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH uspostavljena je na osnovu Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH sa zadatkom da prati slučajeve ugroženosti nacionalnih spomenika, te preduzima mjere za zaštitu istih pokretanjem krivičnih postupaka kod nadležnih sudova u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku (nezakonita izgradnja, nestručna rekonstrukcija, neodržavanje i dr. vidovi destrukcije). Odluke o proglašenju nacionalnih spomenika implementiraju se sukladno Zakonu o provedbi odluka Komisije, a odgovornost za implementaciju istih u nadležnosti je entitetskih vlada, odnosno ministarstava nadležnih za prostorno uređenje.

Shodno odredbama Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH oblast kulture je u nadležnosti entiteta. BiH je stalna članica Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo.

Zahvaljujući sredstvima dobijenim kroz MDG-F program „Kultura za razvoj“ koji u BiH zajednički implementiraju tri UN agencije: UNESCO, UNDP i UNICEF, zajedno sa Ministarstvom civilnih poslova, Federalnim Ministarstvom kulture i sporta i Ministarstvom prosvjete i kulture RS, omogućeno je izdavanje publikacije u kojoj su na jednom mjestu objavljeni prevodi svih konvencija koje se odnose nazaštitu kulturnog naslijeđa.

Imajući u vidu značaj kulturno-historijskog blaga BiH je uključujući oba njena entiteta inkriminirala kao krivična djela uništavanje ili oštećenje spomenika kulture bh kulturne baštine (Krivičnim zakonom BiH, Krivičnim zakonom FBiH, Krivičnim zakonom RS i Krivičnim zakonom BD BiH).

Dostignuća i napredak Bh radio-televizije redovno emituju tematske emisije o manjinskim zajednicama, njihovoj kulturi, običajima i osobenostima, te aktivnostima koje ostvaruju nevladine organizacije koje okupljaju manjine u očuvanju etničkog i kulturnog naslijeđa (“Češka beseda”- udruženje Čeha u RS-u, “Taras Ševčenko”- udruženje Ukrajinaca u RS-u, Kulturno društvo Jevreja “Lira” i dr.).

U Sarajevu je jula mjeseca prošle godine održan Filmski Festival na kojem je pod pokroviteljstvom „La Benevolencije“, jevrejskog kulturnog i humanitarnog društva bio prikazan ciklus filmova sa tematikom iz života Jevreja sa ovih prostora.

U BiH djeluje i Međureligijsko vijeće BiH koje je štampalo i Glosar religijskih pojmova kako bi i na taj način doprinjelo boljem razumijevanju suživota i povezanosti kulturnih različitosti na bosansko-hercegovačkim prostorima.

U BiH egzistiraju i četiri velike monoteističke religije (Sarajevo, glavni grad BiH, je primjer grada gdje se u rasponu od samo 500 kvadratnih metara nalaze Katedrala, Pravoslavna crkva, Begova džamija i Sinagoga).

Nažalost BiH je tokom tragičnog konflikta u periodu 1992.-95. god. ostala bez brojnih kulturno-vjerskih objekata koji su svjedočili o hiljadugodišnjoj tradiciji bosansko-hercegovačke države, kao multikulturene zajednice njenih naroda.

Potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma u BiH se vratio mir i ona je krenula ubrzanim putem oporavka jačajući toleranciju i poštovanje i uvažavanje različitosti kroz razvoj moderne demokratske države koja pokazuje težnju za što skorije uključenje u evropske integracione procese.

Ponovno je podignut Stari most u Mostaru (objekat pod zaštitom UNESCO-a), položen je kamen temeljac za obnovu Ferhadija džamije u Banjoj Luci, obnovljeni su manastir Žitomislići i samostan Plehan, restaurirana je Bašćaršija-staro jezgro Sarajeva, a čuvena „na Drini ćuprija“ tj. višegradski most o

kome je pisao i bh nobelovac Ivo Andrić, a koga je kao vakuf-zadužbinu podigao Mehmed-paša Sokolović, kandidovan je za objekat kulturne baštine od svjetskog značaja. Planirana je obnova Srpske pravoslavne crkve u Mostaru. U Sarajevu su ponovo otvoreni brojni muzeji počev od Zemaljskog muzeja (koji je utemeljio Kosta Hermann uz pomoć Čire Truhelke) do Muzeja grada Sarajeva, čija zbirka eksponata obuhvata kako prahistorijsko doba tako i doba vladavine otomanske imperije na ovim prostorima, dolazak austro-ugarskih trupa ,sjećanje na „sarajevski atentat“, inicijalnu kapsilu za izbijanje I svjetskog rata (ispred Muzeja izloženi su specifični nadgrobni spomenici bogumila tzv.stećci dok se najveća nekropola stećaka nalazi u Radimlji kod Stoca), Historijski muzej, Muzej Jevreja, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti, te nakon XIV zimskih olimpijskih igara osnovan Olimpijski muzej, Svrzina kuća (koja je oličenje života bosanskih muslimana toga vremena) i nedavno restaurirana Despića kuća (koja prikazuje način življenja građanske srpske porodice sa kraja 19. stoljeća (interesantno je napomenuti da su se u Despića kući održavale mini pozorišne predstave tzv. igrokazi), Andrićeva rodna kuća u Travniku.

Veoma je značajno istaći da se u Zemaljskom muzeju u Sarajevu pažljivo čuva sveta knjiga Jevreja – Hagada koju su građani BiH sačuvali od uništenja ili otuđenja ne samo u prošlom ratu već i za vrijeme njemačke okupacije u II svjetskom ratu kada su, kao što je poznato nacisti otuđivali nacionalna blaga privremeno okupiranih država.

U BiH dominira nekoliko festivala, manifestacija internacionalnog značaja kao što su: Internacionalni teatarski festival MESS, Internacionalni festival Sarajevo “Sarajevska zima”, kulturna manifestacija pod nazivom “Bašćaršijske noći”, Sarajevo Film Festival.

Umjetnička galerija BiH je jedna od sedam institucija kulture od državnog značaja, pored koje su i Zemaljski muzej BiH, Kinoteka BiH, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, Historijski muzej BiH, Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH, Biblioteka za slijepa i slabovidna lica BiH. Ove institucije imaju neriješen pravni status i u cilju rješavanja istog vodi se sudski spor. Umjetnička galerija BiH, zbog nedostatka novčanih sredstava i podrške zatvorila je svoja vrata za javnost 11. septembra 2011. nakon 65. godina bogatog i neprekinutog djelovanja. Krajem prošle godine i Zemaljski muzej u Sarajevu je zatvorio vrata posjetiocima zbog neriješenog pravnog statusa i nedostatka finansijskih sredstava. Upitan je opstanak projekta “ARS AEFI”, najrelevantnijeg međunarodnog projekta u oblasti savremene umjetnosti u Europi i svijetu.

Svake godine se u BiH održavaju književni susreti kao što su: Slovo Gorčina u Stocu u znak sjećanja na izuzetnog bh pjesnika Maka Dizdara, Sarajevski dani poezije i Evropski književni susreti u Sarajevu, Cum Grano Salis i Begićevi književni dani u Tuzli, Gradadačački književni susreti, Šopovi dani poezije u Jajcu, Skenderovi dani u Bosanskom Petrovcu, Šimićevi susreti u Grudama, Humske večeri poezije i Šantićeve večeri poezije u Mostaru, Dučićeve večeri u Trebinju i Književni susreti na Kozari.

U Jajcu je održana Međunarodna slikarska kolonija "Kroz historiju do svjetske baštine UNESCO-a "dok je Internacionalna likovna kolonija "Hercegovina - Počitelj" počela je sa radom 15. juna i trajala je do 22. juna prošle godine okupivši brojne međunarodno priznate umjetnike.

U okviru festivala Sarajevska zima otvoren je DUPLEX/Galerija 10m2 Francuskog kulturnog centra Andre Malraux 10. februara 2009. godine.

Mjeseca februara 2009. god. u okviru pomenutog festivala u Umjetničkoj galeriji BiH uz pomoć Amb. Španije i Muzeja Prado iz Madrida organizovana je izložba slika Pabla Pikasa pod nazivom “Skice za Gerniku”.

Vlada BD BiH je finansirala obnovu devastiranih seoskih domova kulture i izgradnju novih (npr. za Rome) te kulturne projekte: Međunarodna likovna kolonija Sava, Susreti kazališta BiH, Dani duhovne muzike, Smotra gradskoga i seoskoga amaterskoga stvaralaštva itd.

U Sarajevu je povodom 6. aprila obilježeno 20 godina od početka rata i opsade (1992.-95.god.) idejnim rješenjem Harisa Pašovića pod nazivom: "Sarajevska crvena linija" postavljanjem 11.541 stolice u spomen na žrtve opkoljenog Sarajeva.

U Domu kulture u Blagaju je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH predstavila rezultate obnove ratom porušenih pravoslavne i katoličke crkve u video prezentaciji. Tom prilikom u cilju razvoja svijesti o zajedničkom kulturnom naslijeđu upriličena je i izložba panoa nacionalnih spomenika sa fotografijama svih projekata financiranih putem Posebnog fonda američkog veleposlanika za naslijeđe, uključujući i likovne radove učenika osnovnih škola koji su sudjelovali u edukativnoj komponenti projekta „Moja BiH - moje naslijeđe“. Napominjemo da je u proteklih nekoliko godina petnaest projekata u BiH financirano iz Posebnog fonda američkoga veleposlanika za naslijeđe u BiH, a riječ je o obnovi mostova, spomenika i sakralnih objekata u Banja Luci, Blagaju, Foči, Livnu, Rogatici, Jajcu, Sarajevu, Stocu i Trnovu u iznosu od skoro 600 000 američkih dolara. Uz džamije i Tekiju u Blagaju, obnova katoličke i pravoslavne crkve je konkretan znak multikulturalnosti.

Septembra mjeseca 2012. godine u Sarajevu je u organizaciji Vijeća ministara BiH, Međureligijskog vijeća i Zajednice Saint Egidio iz Rima održan skup pod nazivom "Naša je budućnost živjeti zajedno - religije i kultura u dijalogu".

Kroz povezanost kulturnih različitosti bosansko-hercegovačke zajednice stvaraju se uslovi za jačanje otvorenoga demokratskog društva, prepoznatljivog po interkulturalnom dijalogu u kojem se respektiraju različitosti u svom svejedinstvu dobijajući internacionalni karakter.

Preporuka 14: Komitet traži da država članica u periodični izvještaj unese konkretne informacije o akcionim planovima i drugim mjerama preduzetim u cilju primjene Deklaracije iz Durbana i Programa djelovanja na državnom nivou.

BiH je sukcesijom (nakon disolucije SFRJ) preuzela Međunarodnu konvenciju o eliminaciji rasne i svih vidova diskriminacije u cjelosti (bez rezervi) i odredbe iste su inkorporirane u prvi sistem BiH.

BiH je složena država koja se sastoji od dva entiteta (FBiH i RSpske) i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine kao administrativne jedinice „sui generis“ karaktera, odnosno condominiuma.

Rasna diskriminacija, kao i drugi oblici diskriminacije, direktno se zabranjuje Ustavom BiH (i ustavima entiteta i Statutom BD BiH) i inkrimisana je kroz nekoliko obilježja krivičnih djela u okviru krivičnog zakonodavstva BiH, entiteta i BD BiH, što jasno izražava opredijeljenje vlasti u BiH za poštivanje ljudskih prava svih građana koji u njoj žive kao i stalno nastanjenih stranaca ili stranaca kojim je odobren privremeni boravak na teritoriji BiH uz uvažavanje principa tolerancije.

Opći principi Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije su ugrađeni i u Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o kretanju i boravku stranaca i Zakon o imigraciji i azilu.

BiH provodi politiku eliminacije rasne diskriminacije kako kroz opći pravni okvir tako i kroz promociju, priznavanje i uživanje jednakog položaja za sve izraženo kroz zakonodavne, sudske, upravne i druge mjere; pravo na povratak i povrat imovine građana; organizovanje kulturnih djelatnosti i položaj Roma, kao najbrojnije i najugroženije nacionalne manjine (od ukupno sedamnaest nacionalnih manjina taksativno pobrojanih u zakonu) u BiH.

Tokom 2009. godine usvojen je Zakon o zabrani diskriminacije koji je utemeljen i koncipiran na evropskim standardima. Odredbe predmetnog zakona štite građane BiH od diskriminacije u svim oblastima rada i života (uključujući i odnos prema stranim državljanima), obuhvatajući: zapošljavanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe i upravu, stanovanje, javno informisanje, obrazovanje, sport, kulturu, nauku, privredu i dr. Zatim, svakog vida uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja, mobinga, segregacije ili podsticanja na diskriminaciju. Prema ovom zakonu svi javni organi vlasti imaju obavezu i dužnost da se bore protiv diskriminacije i da se suzdrže od nje, uklanjajući prepreke koje mogu neposredno ili posredno da rezultiraju diskriminacijom. Ove institucije, također, imaju dužnost da aktivno

kreiraju i stvore uslove za jednak tretman. One to moraju da rade izmjenama i dopunama postojećih i usvajanjem novih zakona, politika i praksi rada, ali sve u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Trenutno je u pripremi Pravilnik o praćenju slučajeva diskriminacije koji predviđa uspostavu Jedinственe baze podataka o slučajevima diskriminacije koja će se uspostaviti u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Kao što smo već istakli Ustavom BiH, kao najvišim u hijerarhiji pravnih akata, direktno je zabranjena diskriminacija i to odredbom koja glasi: «uživanje prava i sloboda predviđenih ovim članom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovoga Ustava, osigurano je za sve osobe u BiH bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno porijeklo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovinu, rođenje ili drugi status.»

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, garantuje očuvanje i ostvarenje ljudskih prava i osnovnih sloboda, a članom 14 predviđa »uživanje prava i sloboda koja su priznata Konvencijom osigurati će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost«, inkorporisana je u Ustav BiH čime je osigurana direktna primjena predmetne konvencije u pravnom sistemu BiH kojoj je na taj način dat prioritet nad domaćom legislativom. (tzv. načelo supremacije)

Entitetski ustavi, kao i ustavi kantona su, po pitanju zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, usklađeni s principima poštovanja ljudskih prava zagarantovanih Ustavom BiH.

U cilju što efikasnije implementacije zaključnih razmatranja i preporuka nadležnih komiteta UN-a i Vijeća Evrope BiH je donijela Okvirni plan aktivnosti za implementaciju preporuka naprijed navedenih tijela kojim su zaduženi svi nadležni organi sa svih nivoa organizacije vlasti u BiH da su obavezni postupiti po istim.

Preporuka 15: Komitet preporučuje da država potpisnica nastavi konsultacije i širenje dijaloga sa organizacijam građanskog društva koje rade na zaštiti ljudskih prava, posebno na borbi protiv rasne diskriminacije, a u vezi s pripremom ovog izvještaja.

Neosporna je činjenica da za razvoj civilnog društva, vladavinu prava i razvoj demokratije u BiH veliki značaj imaju nevladine organizacije. Naravno, njih, prije svega, karakteriše sloboda organizovanja, neopterećenost vlašću i institucionalizacijom, prepoznatljivost po masovnosti i dobrovoljnosti članstva, kao i po njihovoj organizovanoj angažovanosti na onim pitanjima koja su njihov interes ali i interes društva u cjelini. U tom pravcu civilno društvo je danas postalo vizija i želja svih demokratski opredjeljenih sistema, kao koncept uspostavljanja i ostvarivanja slobode pojedinca, njegovog što potpunijeg učestvovanja u vršenju javnih poslova na principima jednakosti i ravnopravnosti i kao vladavina prava na čijem stvaranju i primjeni građanin i njegove autonomne asocijacije sve više učestvuju. Na tim osnovama nevladine organizacije i u BiH sve više postaju institucionalni oblici društva. One sve više preuzimaju vršenje javnih poslova i pružanje usluga, na demokratski način ostvarujući zaštitu javnih interesa bliskih građaninu, jer i on sam neposredno participira u donošenju značajnih odluka, po svojoj volji i po mjeri svojih potreba. Samim tim potvrđuje se definicija civilnog društva kao demokratija na djelu, jer i vlast u BiH sve više ima interes za uključivanje nevladinog sektora u pravcu razvoja ukupnih demokratskih odnosa i uspostavljanje jake pravne i demokratske države.

Međutim, mada u BiH postoji registrovano veliki broj nevladinih organizacija, samo njih stotinjak je aktivnih i daju doprinos razvoju društva u različitim oblastima. To znači da veliki broj nevladinih organizacija nije pokazao sposobnost u formulisanju jasnije civilne strategije demokratskog razvoja zahtijevajući promjene pojedinih segmenata društva. Na tom tragu uviđa se da uticaj i značaj razvoja

nevladinog sektora prvenstveno zavisi od jasno uspostavljenog pravnog okvira u kome one djeluju, postojanja institucionalnih mehanizama za uključivanje nevladinih organizacija u političke i društvene procese, stvaranja uslova za otvorenost političkih institucija za komunikaciju i saradnju sa njima, prepoznatljivosti nevladinog sektora u javnosti i osiguranja povjerenja građana u njega i sl.

Pravni položaj nevladinih organizacija u BiH treba posmatrati u svjetlu odredbe Ustava BiH, prema kojoj i BiH i oba njena entiteta imaju ustavnu obavezu da obezbijede „ najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda“. Dakle, sloboda građana BiH da se udružuju s drugim jeste njihovo ustavno pravo, koje im i država i oba entiteta moraju obezbijediti, bez diskriminacije. Posebno je značajno istaći da se prava i slobode iz člana II Ustava BiH, među kojima i sloboda udruživanja s drugima, ne mogu ukinuti ili umanjiti ni samim promjenama Ustava BiH, a to znači da se to ne može desiti ni promjenama ustava entiteta ili njihovih zakona.

Ustavni osnov za pravno regulisanje udruženja i fondacija donosi najviši zakonodavni organ BiH, a to je Parlamentarna skupština BiH. Ovdje se radi o slobodi udruživanja s drugima a ona nije konstituisana nego konstatovana ustavima entiteta, a konstituisana je Ustavom BiH, uz međunarodnu odgovornost BiH za njeno obezbjeđenje i zaštitu.

Polazeći od navedenog ustavnog osnova na nivou BiH krajem 2001. godine donesen je Zakon o udruženjima i fondacijama čija je neosporna vrijednost da je u isti položaj stavio sva lica na teritoriji cijele BiH i omogućio im da pod jednakim uslovima mogu ostvarivati i štititi svoje ljudsko i međunarodno priznato pravo da se udružuju s drugim. Nevladine organizacije, prema važećem zakonu o udruženju i fondacijama, mogu ostvariti prihod od pružanja dobara i usluga. NVO se mogu i direktno angažovati u povezanim ekonomskim aktivnostima. Ipak, Zakon ograničava prihode dobivene iz odvojenih korporacija (firmi/preduzeća u vlasništvu NVO) koje je osnovala NVO na iznos do 10.000 KM. Pošto ova materija nije regulisana zakonom na nivou BiH, ovo se odnosi samo na nevladine organizacije koje su registrovane po zakonima entiteta. NVO se mogu nadmetati i za vladine ugovore, ali to je još uvijek rijetka praksa. Još uvijek treba raditi na dogradnji zakona o udruženjima i fondacijama, posebno u dijelu koji se odnosi na poresku politiku.

Sporazum ima za cilj stvaranja novog pristupa partnerstvu između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH. Njime Vijeće ministara BiH i nevladin sektor dijele mnoge interese – težnju otvorenosti, posvećenosti javnom životu i podrške razvoja zdravih zajednica. Mada se ne radi o zakonski obavezujućem dokumentu, njegova snaga počiva na saglasnosti partnera za međusobnim konsultacijama, razgovorima i dogovorima naročito onda kada se radi o važnim pitanjima i temama. Sporazum naročito apostrofira saradnju nevladinog sektora sa nižim organima vlasti, jer vlade na nižim nivoima vlasti i nevladin sektor imaju niz komplementarnih funkcija i zajedničkih vrijednosti koje će ovim sporazumom u budućnosti biti unaprijeđene. Radi se o partnerstvu za boljitak društva, podstičući i podržavajući dobrovoljne društvene aktivnosti.

Ostvareni napredak

Pored predhodno navedenog Sporazuma o saradnji vladinog i nevladinog sektora, u praksi je ostvaren značajan napredak koji se ogleda u saradnji ministarstava i drugih državnih organa sa nevladinim sektorom. Kao primjer dobre prakse je saradnja Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH sa nevladinim organizacijama koje prate oblasti trgovine ljudima, kada je sa šest NVO potpisan sporazum o saradnji. Također, dobra saradnja sa NVO ostvaruje se po pitanjima pripreme prijedloga zakona, pozakonskih akata i pripreme inicijalnih i periodičnih izvještaja koje je BiH kao članica UN i Vijeća Evrope dužna dostavljati u predviđenim rokovima nadležnim međunarodnim komitetima i drugim institucijama.

Posebno dobra i konstruktivna saradnja između vladinog i nevladinog sektora ostvaruje se sa nevladinim organizacijama koje okupljaju civilne žrtve rata, izbjegle i raseljene osobe, predstavnike nestalih, romske zajednice, udruženja manjina, vjerske zajednice i sl.

Kao primjer dobre saradnje sa nevladinim sektorom može se navesti Ministarstvo pravde BiH, odnosno Sektor za strateška planiranja i evropske integracije, koje je zajedno sa JSDP- USAID-om bio nosilac izrade Pravila za konsultacije.

Pozitivne inicijative kao primjer dobre i konstruktivne saradnje odnosi se na inicijativu 10. nevladinih organizacija koje su sredinom juna 2009. godine uručile Vijeću ministara BiH zaključke sa debate koju su organizovale u devet gradova BiH. Teme zaključaka se odnose na po njihovom viđenje učešća građana, građanskih grupa i NVO u procesima kreiranja javnih politika i donošenja zakona, izgradnje institucionalnog i pravnog okvira za djelovanje i razvoj nevladinog sektora, mjere i podrška razvoja nevladinih organizacija i dr.

Kao pozitivan primjer dobre prakse navodimo i usvojenu Strategiju održivog razvoja nevladinog sektora, koju je pripremio Odbor koalicije „Raditi i uspjeti zajedno“, koji je okupio više od 300 nevladinih organizacija iz cijele BiH. Osnovni cilj pomenutog programa je definisanje i uspostavljanje povoljnijeg opšteg društvenog okvira i izgradnja neophodne infrastrukture za održivi razvoj nevladinog sektora u BiH.

Treba navesti i dobru saradnju sa Helsinškim komitetom za ljudska prava BiH i Helšinskim odborom za ljudska prava RS, Transparency internacional (TI) BiH, po pitanjima stanja ljudskih prava gdje se ukazuje na kršenja ljudskih prava na terenu, respektuju prijedlozi za izradu novih i izmjene i dopune postojećih zakonskih rješenja, te uvažavaju i koriste njihovi izvještaji za brže i efikasnije otklanjanje problema.

Dobra i pozitivna saradnja odvija se i sa UNICEF-om, UNHCR-om, Save the children Norway, UNDP i dr., koja se ogleda u stručnoj i finansijskoj podršci, naročito kada su u pitanju projekti vezani za dječija prava i pitanja ostvarivanja prava nacionalnih manjina, naročito romske populacije.

U BiH u poslednjih 15-ak godina došlo je do snažnijeg razvoja nevladinog sektora. Nevladine organizacije bile su prvi oblici alternativnog mišljenja u odnosu na mišljenje vladinog sektora. Međutim, još uvijek većina nevladinih organizacija nisu u dovoljnoj mjeri osposobljeno za ispunjavanje svoje misije, jer se susreću sa različitim problemima. Njihovi glavni unutrašnji problemi mogu se, uglavnom, svesti na nedostatak finansijskih i drugih materijalnih sredstava, nedovoljan stepen stručnosti i osposobljenosti njihovih lidera i aktivista, posebno u ruralnim dijelovima zemlje.

Većina danas aktivnih nevladinih organizacija orijentisana je u dva osnovna pravca: prvi, je okrenut prema različitim međunarodnim institucijama i organizacijama s ciljem dobijanja neophodnih finansijskih i drugih materijalnih sredstava (na primjer, oblast ljudskih prava, demokratija, povratak izbjeglih i raseljenih osoba, evropske integracije, ekologija i sl.), a drugi pravac prema državi i njenim izvorima finansiranja (udruženja boraca, izbjeglica, nacionalnih udruženja, te druga profesionalna udruženja kao što su pčelari, tehničari i dr.).

U dosadašnjoj praksi NVO u BiH, pokazalo se, da se većina njih, po pravilu, na različite načine dobije podršku od međunarodnih institucija u vremenu svog nastajanja i u prvim fazama svog djelovanja, ali i da ubrzo budu napuštene, i to upravo onda kada uspješne nevladine organizacije otpočinu proces svog potvrđivanja u zajednici. U takvim uslovima većina njih ostaju samo na papiru, jer, prestaju bez donatorske podrške, ne uspevajući obezbijediti samoodrživost i sposobnost odupiranja različitim pritiscima kojima bivaju izložene.

Dakle, u cjelini gledano u BiH kada je u pitanju nevladin sektor on još uvijek nema izgrađenu unutrašnju strukturu i etabliranost u širu društvenu strukturu.

Preporuka 16: Komitet podstiče državu potpisnicu da razmisli o tome da da izjavu, koju inače nije obavezna dati, a koja je predviđena članom 14. Konvencije, i prizna nadležnost Komiteta da prima i razmatra pojedinačne tužbe.

Kao što je i ranije spomenuto BiH je složena država (sastavljena od dva entiteta i jednog distrikta) koja je, shodno odredbama Zakona o postupku zaključivanja međunarodnih sporazuma, dužna prilikom potpisivanja, ratifikacije, stavljanja ili povlačenja rezervi kao i davanja jednostranih izjava o prihvatljivosti dužna obaviti konsultacije i pribaviti saglasnost nadležnih tijela sa svih nivoa organizacije vlasti u BiH cjelihodnosti i opravdanosti preduzimanja neke od naprijed pobrojanih aktivnosti.

Imajući u vidu da se jedna od preporuka nadležnog UN komiteta za eliminaciju rasne i svih vidova diskriminacije i odnosila na priznavanje nadležnosti Komiteta za razmatranje pojedinačnih tužbi u predmetima diskriminacije odnosno davanjem izjave države u vezi sa članom 14. konvencije (koju država nije obavezna dati) napominjemo da je ista uzeta u razmatranje i da će odgovor na pomenutu preporuku (nakon provedenih naprijed opisanih konsultacija) biti sastavni dio ili 9, 10. i 11. periodičnog izvještaja periodičnog izvještaja koji će u koordinaciji sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH sačiniti Radna grupa sastavljena od predstavnika vlasti sa svih nivoa organizacije iste u BiH uz aktivno sudjelovanje i predstavnika nevladinog sektora (uključujući udruženja nacionalnih manjina) ili naredne „follow-up“ informacije.

Preporuka 17: Komitet preporučuje da država potpisnica ratifikuje izmjene i dopune člana 8. stav 6. Konvencije koje su usvojene 15.01.1992. god. na 14. sastanku država potpisnica konvencije i podržane na Generalnoj skupštini rezolucijom 477111 od 16.12.1992. god. Komitet se poziva na rezolucije Generalne skupštine 61/148 i 63/243 u kojima se pozivaju države potpisnice da ubrzaju postupak ratifikacije navedenog člana i o istom pismenim putem izvjestite Generalnog sekretara.

Opće poznata činjenica je da se članovi Komiteta za eliminaciju rasne diskriminacije (njih 18) biraju sa Liste kandidata, poznatih po visokim moralnim kvalitetima, profesionalnosti i nepristrasnosti, koju dostave države potpisnice Konvencije, na mandatni period od četiri godine. Učešće istih u radu Komiteta snosi država potpisnica čiji član je izabran.

BiH još uvijek nije okončala postupak izbora predstavnika bh društva u međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava kako OUN-a (uključujući i Komitet za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije) tako i Vijeća Evrope. Intenzivno se čine naponi kako bi se čim prije okončalo postupak sačinjavanja Liste eksperata iz BiH i na taj način omogućilo učešće BiH kako u radu navedenih komiteta tako i po pitanju doprinosa u harmonizaciji domaćih propisa sa međunarodnim ugovorima, jačanju svijesti stanovništva o značaju istih i razvoju demokratskog društva.

Preporuka 18: Komitet preporučuje da izvještaji države potpisnice budu dostupni javnosti u trenutku njihovog podnošenja, a da primjedbe Komiteta na ove izvještaje takođe budu objavljene na službenim jezicima i drugim jezicima koji se obično koriste, prema potrebi.

Sistem međunarodnog izvještavanja postao je sastavni dio svakodnevnih aktivnosti zemalja članica UN-a, Vijeća Evrope i drugim međunarodnih organizacija i institucija među kojima je i BiH. Sve države članice, obavezne su da činom potpisivanja i ratifikovanja pojedinih dokumenata redovno obavještavaju nadležne komitete i druga radna tijela o stanju i poštivanju ljudskih prava u pojedinim oblastima. Cjelokupan postupak od strane UN, njenih komiteta i drugih organa u Evropi zasniva se na praksi i pretpostavci da se izvještavanjem želi pomagati vladama u cilju ostvarivanja napretka u poštivanju ljudskih prava, a ne samo u cilju kontrole njihovog rada. Dakle, BiH kao članici najviših međunarodnih tijela izvještavanje nije shvatila kao nešto što joj se nameće bez njene volje, nego da se ono zasniva na pretpostavkama da je svaka država stvarni i potencijalni kršilac ljudskih prava.

Šta se može postići izvještavanjem? Svakako, potvrda opredijeljenosti zemlje da poštuje ljudska prava svojih građana i da to pokaže u praksi. Redovno izvještavanje po pojedinim temama služi nadležnim komitetima da imaju bolju predstavu o vrsti problema sa kojima se susreće zemlja, da zemlja pokaže političku volju da pripremi korektan i sveobuhvatan izvještaj.

Zbog toga Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice pruža svesrdnu podršku, stručnu, organizacionu i materijalnu za koncipiranje realnih i sveobuhvatnih izvještaja. Jer, ozbiljno izvještavanje zahtijeva značajan stepen brige i pažnje za detalje. Dobra informacija je ključna za svaki dobar izvještaj. Za njegovo koncipiranje stručni timovi obezbjeđuju veliki broj ulaznih informacija iz različitih izvora, uključujući državne i lokalne organe vlasti, agencije, nevladine izvore i dr.

Postala je praksa da je u pripremi i pisanju izvještaja uključen veliki broj eksperata i stručnjaka, iz svih dijelova zemlje iz relevantnih oblasti. Obaveza je učesnika u pripremi izvještaja da se drže smjernica i drugih preporuka koje je usvojio nadležni Komitet i o tome obavijestio državu članicu.

Posebna pažnja u pripremi posvećuje se saradnji sa međunarodnim i lokalnim nevladinim organizacijama, koje su i u BiH postale ključna snaga za zaštitu i promociju ljudskih prava.

BiH u proteklom vremenu po pitanju međunarodnog izvještavanja redovno ispunjava svoje obaveze. Urađeni su svi inicijalni i periodični izvještaji po ratifikovanim dokumentima. Trenutno se radi na implementaciji zaključaka i preporuka međunarodnih komiteta što je kontinuirana obaveza svake zemlje članice međunarodnih organizacija i institucija.

Izvještaji BiH (kako inicijalni tako i periodični) su dostupni javnosti u trenutku njihovog podnošenja jer se isti nalaze na web stranici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Navedeni izvještaji se sačinjavaju na tri jezika u službenoj upotrebi u BiH i to: bosanskom, srpskom i hrvatskom i na dva službena pisma: latinici i ćirilici kao i na engleskom jeziku, kao jednom od radnih jezika OUN-a.

Prilikom pripreme izvještaja formira se Interresorna radna grupa sastavljena od predstavnika nadležnih tijela u BiH vezano za preporuke nadležnog UN komiteta, udruženja manjina, nevladinih organizacija kojima se po okončanju prezentacije izvještaja isti dostavlja uz zaključna razmatranja i preporuke UN komiteta (prevedene na jezike u službenoj upotrebi u BiH) kako bi se moglo blagovremeno pristupiti implementaciji istih na svim razinama u bh društvu u cilju harmonizacije zakonodavstva, politika i praksi sa međunarodnim ugovorima multilateralnog karaktera.

Prilikom pripreme i po okončanju postupka sačinjavanja izvještaja po međunarodnim konvencijama BiH obavlja konsultacije sa brojnim akterima društva počev od nevladinih organizacija, međunarodnih eksperata do uvažениh članova akademske zajednice.

ZAKLJUČAK:

BiH je duboko svjesna značaja implementacije međunarodnih konvencija, povelja i paktova bilo da ih je potpisala, ratifikovala ili preuzela sukcesijom u cilju harmonizacije domaćih pozitivno-pravnih propisa sa međunarodnim ugovorima multilateralnog karaktera radi poboljšanja stepena zaštite ljudskih prava u cilju stvaranja demokratskog, tolerantnog i nediskriminatoriskog društva.

Imajući u vidu naprijed navedeno donesen je Zakon o zabrani diskriminacije, urađen je Pravilnik, kao akt niže pravne snage, za provedbu istog i intenzivno se radi na pripremi baze podataka o slučajevima diskriminacije. Planiraju su edukacije o značaju odredbi navedenog zakona kako bi se ostavrio princip ravnopravnosti građana u punom značenju.

Sama diskriminacija je pojava koja se teško iskorijenjuje čak i u demokratskim društvima stogodišnjih tradicija ali BiH, multinacionalna, multivjerska i multikulturna zajednica čini je, čini i činit će napore za iskorijenjivanje svakog vida diskriminacije i netolerancije uključujući i pojavnii oblik ksenofobije u cilju očuvanja bogastva vlastite osobnosti koje ju je uvijek krasilo.